

LIETUVOS RESPUBLIKOS
SPECIALIŲJŲ TYRIMŲ
TARNYBA

Korupcijai atsparios aplinkos kūrimo viešajame sektoriuje gairės

Vilnius
2023

TURINYS

ĮVADAS 3

1. Korupcijos prevencija tarptautiniuose ir nacionaliniuose teisės aktuose 6

2. Korupcijai atsparios aplinkos kūrimas viešajame sektoriuje 7

3. Subjektai, dalyvaujantys korupcijos prevencijos veikloje 10

3.1. Už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą atsakingi subjektai, jų skyrimas ir veikla 10

3.2. Korupcijos prevencijos subjektai 13

3.3. Savivaldybių antikorupcijos komisijos ir jų vaidmuo kuriant korupcijai atsparią aplinką 13

4. Korupcijai atsparios aplinkos kūrimo priemonės, kurias būtina taikyti viešojo sektoriaus subjekte 16

4.1. Pagrindinės korupcijos prevencijos priemonės 16

4.1.1. Teisės aktų ar jų projektų antikorupcinis vertinimas 16

4.1.2. Pranešimas apie korupcinio pobūdžio nusikalstamas veikas 19

4.1.3. Korupcijos rizikos valdymo vertinimas 21

4.1.4. Atsparumo korupcijai lygio nustatymas 23

4.1.5. Antikorupcinio elgesio standartų diegimas 24

4.2. Antikorupcinio sąmoningumo didinimas 27

4.3. Personalo patikimumo užtikrinimas 29

4.4. Kituose įstatymuose nurodytos veiklos ar priemonės, kuriomis kuriama korupcijai atspari aplinka ar didinamas atsparumas korupcijai 31

4.4.1. Viešųjų ir privačių interesų derinimo įstatymo įgyvendinimas 31

4.4.2. Vidiniai informacijos apie pažeidimus teikimo kanalai ir pranešėjų apsauga 34

4.4.3. Lobistinės veiklos įstatymo įgyvendinimas 37

4.4.4. Teisės (darbo pareigų) pažeidimų (įskaitant korupcinio pobūdžio) prevencija ir tyrimas 38

5. Rekomendacinio pobūdžio korupcijos prevencijos priemonės 40

5.1. Korupcijos pasireiškimo tikimybės nustatymas 40

5.2. Korupcijos prevencijos veiksmų plano rengimas ir jo įgyvendinimo stebėsena 44

6. Kitos priemonės ir veiklos kuriant korupcijai atsparią aplinką 47

7. Korupcijai atsparios aplinkos kūrimo priemonių įgyvendinimo viešinimas 49

8. STT metodinės pagalbos teikimas korupcijai atsparios aplinkos kūrimo klausimais 53

ĮVADAS

„Korupcija - sudėtingas ekonominių, socialinių, politinių ir kultūrinių aspektų turintis reiškinys, kurio negalima lengvai išnaikinti. Veiksmingos politinės reakcijos negalima prilyginti vien standartinių priemonių rinkiniui; universalaus sprendimo nėra“[1], todėl nėra ir universalaus visam viešajam sektoriui pritaikomo korupcijai atsparios aplinkos kūrimo „recepto“. Pasaulio banko skaičiavimais, kasmet dėl korupcijos pasaulis praranda 2,6 trilijonų dolerių[2], Europos Sąjungos šalys narės – 900 milijardų eurų[3], Lietuva kasmet nepapildo savo bendrojo vidaus produkto 4,4 milijardais eurų[4]. Tokia yra tikėtina korupcijos kaina.

Pastaruoju metu korupcija vis aiškiau vertinama ne vien tik kaip vienas iš galimų visuomenei nepalankių reiškinių, bet ir kaip aiški grėsmė nacionaliniam saugumui. Nacionalinio saugumo strategijoje atsparumas korupcijai išskiriamas kaip vienas iš Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo interesų. Laiku, sistemiškai ir aktyviai neįsidiegus valdžios skaidrumą, atsparumą ir atskaitomybę užtikrinančių priemonių valstybėje, korupcijai vis lengviau tapti įrankiu silpninant nacionalinį saugumą.

Pagal Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą, penkios pagrindinės korupcinio pobūdžio nusikalstamos veikos yra šios: kyšininkavimas (225 straipsnis), prekyba poveikiu (226 straipsnis), papirkimas (227 straipsnis), piktnaudžiavimas (228 straipsnis) ir tarnybos pareigų neatlikimas (229 straipsnis). Korupcija, pagal Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymą, tai – piktnaudžiavimas įgaliojimais siekiant naudos sau ar kitam asmeniui viešajame ar privačiame sektoriuje. Todėl korupcija gali pasireikšti ne tik korupcinio pobūdžio nusikalstamomis veikomis, kurių sąrašas pateikiamas minėtame įstatyme, bet ir kitais korupcinio pobūdžio teisės pažeidimais - administraciniu nusižengimu, darbo pareigų pažeidimu ar tarnybiniu nusižengimu, padaromais piktnaudžiaujant įgaliojimais ir tiesiogiai ar netiesiogiai siekiant naudos sau ar kitam asmeniui.

1 ES kovos su korupcija ataskaita, COM/2014/038 final. Nuoroda internete: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:52014DC0038&from=SL.

2 Prieiga internete: https://blogs.worldbank.org/governance/what-are-costs-corruption.

3 Prieiga internete: https://www.greens-efa.eu/en/article/document/the-costs-of-corruption-across-the-european-union.

4 Prieiga internete: https://www.greens-efa.eu/files/doc/docs/e46449daadbfebc325a0b408bbf5ab1d.pdf.

Korupcija yra kompleksinis – socialinis, politinis ir ekonominis – reiškinys, kuris neturi ribų ir gali paliesti visas pasaulio valstybes. Lietuva yra Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (EBPO) narė ir kartu siekia kovoti su tarptautiniu papirkinėjimu (*angl. foreign bribery*), kuris pasireiškia kai asmuo, siekdamas gauti su verslu susijusios nepelnytos naudos arba išlaikyti jau įgytą naudą užsiimant tarptautiniu verslu, siūlo, žada duoti ar duoda bet kokį nepagrįstą atlygį užsienio pareigūnui kaip užmokestį už pareigūno veikimą ar neveikimą einant oficialias pareigas.

Svarbiausias dokumentas, apibrėžiantis priemones, kurios padeda mažinti tarptautinį papirkinėjimą – EBPO Konvencija dėl kovos su užsienio valstybių pareigūnų papirkinėjimu sudarant tarptautinius verslo sandorius, kuri nustato pareigą valstybėms narėms kovoti su užsienio pareigūnų papirkinėjimu, įvairių priemonių taikymą fiziniams ir juridiniams asmenims už užsienio pareigūnų papirkinėjimą ir tarptautinį bendradarbiavimą kovojant su korupcija.

Viešojo sektoriaus subjektai, susiduriantys su užsienyje veikiančiomis Lietuvos įmonėmis, taip pat gali aktyviai prisidėti prie užsienio papirkinėjimo prevencijos ir nustatymo:

- skleisdami informaciją ir didindami žinomumą apie draudimą papirkinėti užsienyje;
- skatindami įmones vystyti skaidrų verslą ir diegti korupcijos prevencijos priemones;
- atpažindami korupcijos, pinigų plovimo, apgaulingos apskaitos požymius;
- informuodami įmones apie teisinį reglamentavimą ir atsakomybę už korupciją;
- teikdami informaciją STT apie pastebėtus korupcijos atvejus.

Korupcijai atsparios aplinkos kūrimo viešajame sektoriuje gairės (toliau – Gairės) - rekomendacinio pobūdžio dokumentas, kuriuo siekiama padėti viešojo sektoriaus subjektams kurti korupcijai atsparią aplinką. Gairių kontekste „viešasis sektorius“ suprantamas kaip viešojo sektoriaus subjektai, kurie apibrėžti Korupcijos prevencijos įstatyme[5]. Nors šis parengtas dokumentas tinkamas visam viešajam sektoriui, kaip jis apibrėžiamas pagal Korupcijos prevencijos įstatymo nuostatas, valstybės ir savivaldybių valdomoms įmonėms taip pat skirtas

5 Viešojo sektoriaus subjektai suprantami kaip:

1) savarankiška įstaiga, kita valstybės ar savivaldybės įstaiga;

2) viešoji įstaiga, kurios vienas iš steigėjų ar dalininkų yra valstybės ar savivaldybės institucija ar įstaiga ar šios dalies 3 ar 4 punkte nurodytas viešojo sektoriaus subjektas;

3) valstybės ar savivaldybės įmonė, taip pat akcinė bendrovė bei uždaroji akcinė bendrovė, kurios visos akcijos ar jų dalis, suteikianti daugiau kaip 1/2 balsų visuotiniame akcininkų susirinkime, nuosavybės teise priklauso valstybei, vienai ar kelioms savivaldybėms;

4) šios dalies 3 punkte nurodytų bendrovių patronuojamoji (dukterinė) akcinė bendrovė ar uždaroji akcinė bendrovė, taip pat visos kitos su šiomis bendrovėmis per paskesnių eilių patronuojamąsias (dukterines) bendroves susijusios patronuojamosios (dukterinės) bendrovės, išskyrus subjektus, kurie įsteigti kitoje valstybėje ir veikia pagal tos valstybės teisės aktus.

Antikorupcinės aplinkos kūrimo ir integralumo valstybės ir savivaldybių valdomose įmonėse vadovas, atsižvelgiant į šių įmonių valdymo ir veikimo specifiką.

Gairių tikslai:

- padėti diegti korupcijai atsparios aplinkos kūrimo priemones viešojo sektoriaus subjekte;
- padėti nustatyti korupcijos rizikos veiksnius ir sistemiškai bei koordinuotai juos šalinti, mažinti korupcijos riziką viešajame sektoriuje;
- didinti darbuotojų antikorupcinį sąmoningumą, netoleruoti korupcijos ar kito nesąžiningo elgesio viešajame sektoriuje, pranešti apie korupcinio pobūdžio teisės pažeidimus;
- efektyviau organizuoti už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą atsakingų padalinių, asmenų ar šias funkcijas vykdančių kitų darbuotojų veiklą;
- skleisti gerąją korupcijai atsparios aplinkos kūrimo patirtį.

Parengtos Gairės yra rekomendacinio pobūdžio, todėl viešojo sektoriaus subjektų vadovai, už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą atsakingi padaliniai, asmenys ar darbuotojai, kuriems priskirtos tokios funkcijos, Gairėse pateiktą informaciją turi vertinti, analizuoti ir taikyti atsižvelgdami į konkretaus viešojo sektoriaus subjekto veiklos pobūdį bei specifiką, kad diegiamos korupcijos prevencijos priemonės maksimaliai prisidėtų prie korupcijai atsparios aplinkos kūrimo. Pažymėtina, kad vieno universalaus modelio, kaip sukurti korupcijai atsparią aplinką viešojo sektoriaus subjekte, nėra. Skirtingo dydžio ir veiklos pobūdžio viešojo sektoriaus subjektai gali susidurti su skirtingomis korupcijos rizikomis, todėl atskiros korupcijos prevencijos priemonės joms gali būti nevienodai veiksmingos ir (ar) aktualios (pvz., norminių teisės aktų projektų nerengiančiam viešojo sektoriaus subjektui ar nesančiam galiojančio teisinio reguliavimo poveikio ex post vertinimo subjektui nebus aktualus teisės aktų ar jų projektų antikorupcinis vertinimas ir pan.).

SUTRUMPINIMAI

Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnyba – STT

Lietuvos Respublikos vyriausioji tarnybinės etikos komisija – VTEK

Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymas – KPĮ

Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo įstatymas – VPIDĮ

Lietuvos Respublikos lobistinės veiklos įstatymas – LVĮ

Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymas – PAĮ

1 Korupcijos prevencija tarptautiniuose ir nacionaliniuose teisės aktuose

Pagrindiniai teisės aktai, su kuriais rekomenduotina susipažinti kuriant korupcijai atsparią aplinką viešajame sektoriuje:

- Jungtinių Tautų konvencija prieš korupciją;
- Konvencija dėl kovos su užsienio pareigūnų papirkimu sudarant tarptautinius verslo sandorius;
- Nacionalinio saugumo strategija;
- 2022-2033 metų Nacionalinė darbotvarkė korupcijos prevencijos klausimais ir jos įgyvendinimo planai;
- KPJ;
- VPIDJ;
- PAJ;
- LVJ.

2 Korupcijai atsparios aplinkos kūrimas viešajame sektoriuje

KPĮ nustato korupcijai atsparios aplinkos kūrimo priemonių sistemą, kuri susideda iš:

1. Pagrindinių korupcijos prevencijos priemonių:

- korupcijos rizikos analizė;
- korupcijos prevencijos planavimo dokumentai;
- teisės aktų ar jų projektų antikorupcinis vertinimas;
- pranešimas apie korupcinio pobūdžio nusikalstamas veikas;
- korupcijos pasireiškimo tikimybės nustatymas;
- korupcijos rizikos valdymo vertinimas;
- atsparumo korupcijai lygio nustatymas;
- antikorupcinių elgesio standartų diegimas.

2. Antikorupcinio sąmoningumo didinimo.

3. Personalo patikimumo užtikrinimo.

4. Kituose įstatymuose nurodytų veiklų ar priemonių, kuriomis kuriama korupcijai atspari aplinka ar didinamas atsparumas korupcijai. Šiame kontekste pagrindiniai aktualūs teisės aktai:

- VPIDĮ;
- PAĮ;
- LVĮ.

Korupcijos prevencijos principai

Korupcijos prevencijos įgyvendinimui gaires nustato korupcijos prevencijos principai, kuriais vadovaujantis korupcijos prevencijos veikla įgyvendinama sistemingai. Naujas korupcijai

atsparios aplinkos kūrimo modelis KPĮ papildytas 5 naujais korupcijos prevencijos principais[6], taikytinais viešojo sektoriaus subjektuose įgyvendinant korupcijos prevenciją.

Vienas esminių naujų principų, atspindintis pareigų ir lyderystės paskirstymą viešajame sektoriuje įgyvendinant korupcijos prevenciją, yra ***subsidiarumo principas***, pagal kurį, visų pirma, už korupcijos rizikos valdymą atsakingi patys viešojo sektoriaus subjektai, ir, antra, – savarankiška įstaiga[7], kuriai viešojo sektoriaus subjektas pavaldus, atskaitingas ar priskirtas pagal valdymo sritį, siūlo korupcijai atsparios aplinkos kūrimo priemones ar pati jas įgyvendina tiek, kiek tai reikalinga korupcijos rizikai šiame subjekte veiksmingai suvaldyti.

Atkreiptinas dėmesys, kad laikantis subsidiarumo principo KPĮ nustato pareigą savarankiškai įstaigai[8] skatinti, koordinuoti ir kontroliuoti korupcijai atsparios aplinkos kūrimą pavaldžiuose ir (ar) jų valdymo sričiai priskirtuose viešojo sektoriaus subjektuose, pagal kompetenciją imtis aktyvių teisinių, organizacinių ir kitų priemonių, skirtų užkirsti kelią korupcinio pobūdžio teisės pažeidimams net tik savo įstaigoje, bet ir pavaldžiuose ir (ar) valdymo sričiai priskirtuose viešojo sektoriaus subjektuose.

Pagal naująjį korupcijai atsparios aplinkos kūrimo modelį, savarankiškos įstaigos skatinamos imtis atsakomybės už visą savo valdymo sritį. Kartu tai sietina ir su įstatyme ***įtvirtintu proporcingos korupcijos prevencijos veiklos principu***, pagal kurį korupcijos prevencijos veikla turi būti vykdoma atsižvelgiant į viešojo sektoriaus subjekto dydį ir (ar) administracinius pajėgumus, o priemonės taikomos tik tos, kurios būtinos korupcijai atspariai aplinkai sukurti,

6 KPĮ 4 straipsnis.

7 Kaip ji apibrėžiama KPĮ 2 straipsnio 12 dalyje.

8 KPĮ 21 straipsnis.

siekiant kuo mažesnės administracinės naštos. Savarankiškos įstaigos veiklos srityje neretai veikia viešojo sektoriaus subjektai, kurių funkcijos yra panašios ar analogiškos (subjektų sistema), todėl įstatymas suteikia galimybę savarankiškai įstaigai sektoriniu lygmeniu taikyti tam tikras korupcijai atsparios aplinkos kūrimo priemones ir taip įvertinti korupcijos rizikas savo valdymo srities mastu, vengti analogiškų vidinių tvarkų kopijavimo ir centralizuotai koordinuoti korupcijai atsparios aplinkos kūrimą savo valdymo srityje.

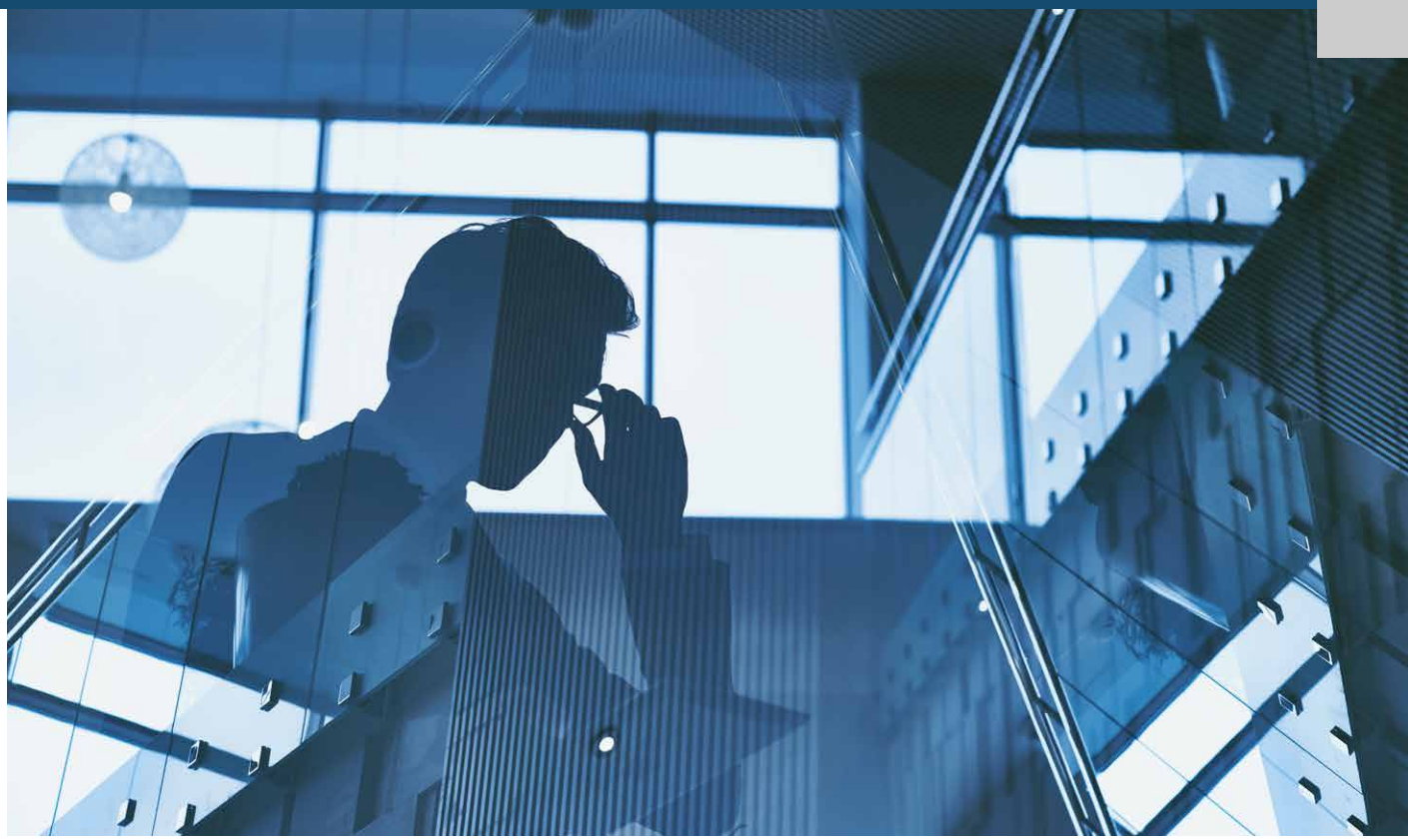
Pagal naująjį modelį, laikantis aptartų principų savarankiškoms įstaigoms KPĮ numatyta pareiga steigti už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą atsakingą padalinį arba skirti atsakingą asmenį, kuriems ši funkcija būtų pagrindinė, t. y. užtikrinant funkcijų apimties vykdymui reikalingus resursus, nes:

1) vykdydamos savo pareigas, savarankiškos įstaigos turi imtis priemonių užtikrinti, kad jose ir joms pavaldžiuose ir (ar) jų valdymo sričiai priskirtuose viešojo sektoriaus subjektuose, atsižvelgiant į jų dydį ir (ar) administracinius pajėgumus, KPĮ nustatytais atvejais ir tvarka būtų taikomos korupcijai atsparios aplinkos kūrimo priemonės;

2) papildomai KPĮ suteikia galimybę pačiai savarankiškai įstaigai diegti ar taikyti tam tikras korupcijos prevencijos priemones pavaldžiuose ir (ar) jų valdymo sričiai priskirtuose viešojo sektoriaus subjektuose, įvertinus pastarųjų administracinius pajėgumus arba siekiant pačioms įvertinti korupcijai atsparią aplinką ar priemonių diegimo rezultatus pavaldžiuose ir (ar) jų valdymo sričiai priskirtuose viešojo sektoriaus subjektuose (pvz., atlikti korupcijos pasireiškimo tikimybės, atsparumo korupcijai lygio nustatymą; patvirtinti valdymo srities lygmeniu galiojančius korupcijos prevencijos veiksmų planus ar antikorupcinio elgesio standartus).

Be abejo, korupcijos prevencijos veikla, siekiant jos tikslų, turi būti vieša ir suprantama, atvira visuomenei (***skaidrumo principo*** įgyvendinimas), taip pat tiek pačios pilietinės visuomenės, tiek viešojo ir privataus sektoriaus darbuotojų tinkamas antikorupcinis sąmoningumas, dalyvavimas kuriant antikorupcinę aplinką šalyje (***įtraukimo principo*** įgyvendinimas) prisideda prie sėkmingų rezultatų siekiant skaidrumo. Teisinio reguliavimo tikrumo ir stabilumo užtikrinimas yra svarbus sistemingai ir ilgalaikei korupcijos prevencijos veiklai, kurią vykdant teisės aktų nustatyta tvarka turi būti apsaugoti asmens duomenys, asmenų teisės ir teisėti interesai (***asmens teisių apsaugos principo*** įgyvendinimas).

3 Subjektai, dalyvaujantys korupcijos prevencijos veikloje

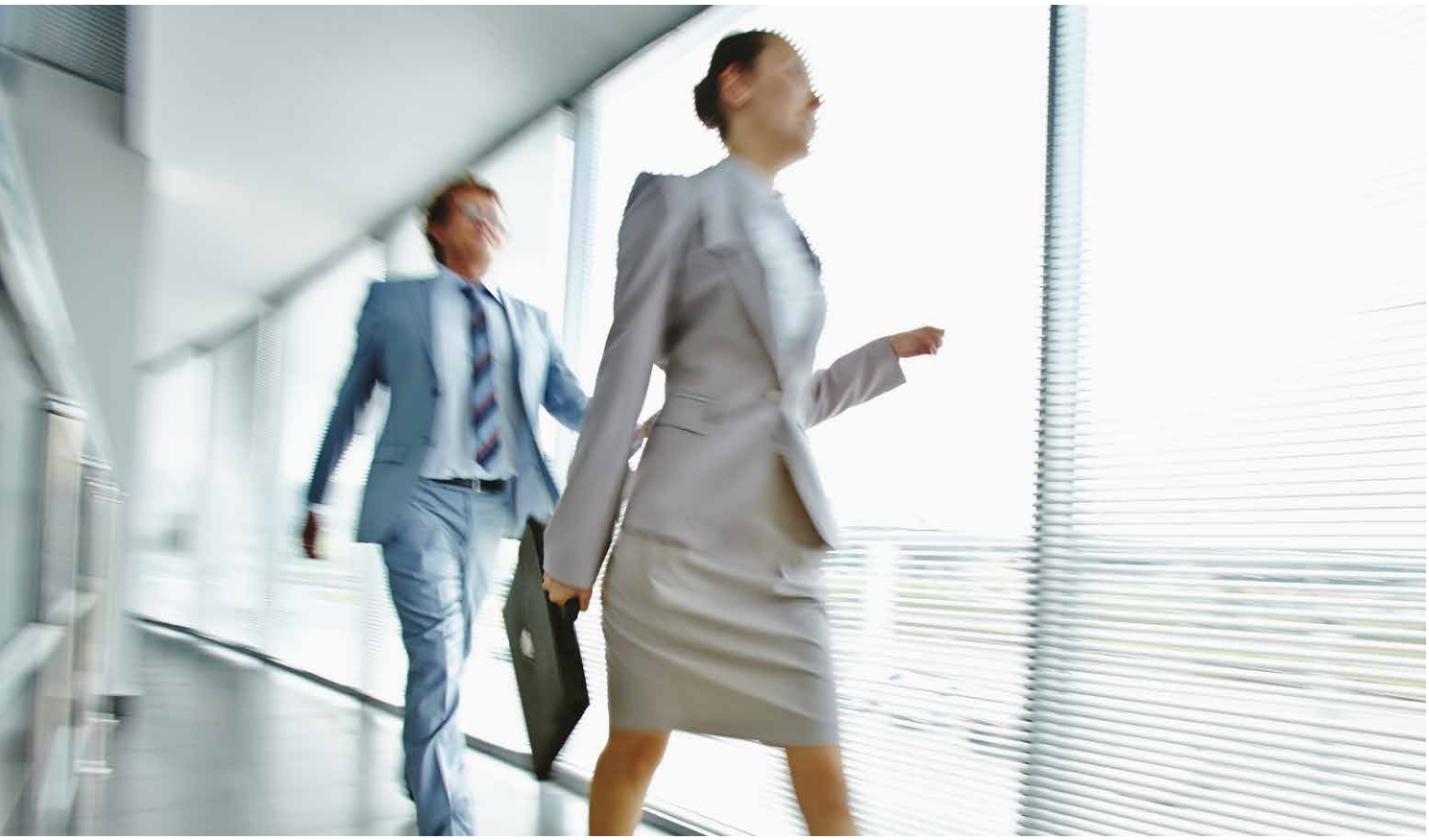

3.1. Už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą atsakingi subjektai, jų skyrimas ir veikla

Ypatinga reikšmė kuriant korupcijai atsparią aplinką tenka viešojo sektoriaus subjekto vadovybei, kurios kasdienis pavyzdys, aktyvus įsitraukimas ir įsipareigojimas netoleruoti menkiausių korupcijos apraiškų užtikrina veiksmingą ir nuoseklų korupcijai atsparios aplinkos kūrimo priemonių įgyvendinimą, už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą atsakingo subjekto veiklos ir organizacinį nepriklausomumą, korupcijai atsparios aplinkos kūrimo veiklai reikalingus išteklius, už šią veiklą atsakingų subjektų teises ir veiklos garantijas, įskaitant priemones, kuriomis už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą atsakingi subjektai ir (ar) jų darbuotojai apsaugomi nuo galimo neigiamo poveikio dėl jų atliekamų funkcijų, nuolatinių kompetencijų stiprinimą. Aukščiausiųjų vadovų elgesys svarbus formuojant vidurinės grandies vadovų, o per juos ir visų kitų viešojo sektoriaus subjekto darbuotojų požiūrį į antikorupcinės

aplinkos kūrimą. Vadovai savo asmeniniu pavyzdžiu turėtų nuolat skatinti laikytis aukščiausių elgesio standartų, o jų antikorupcinė pozicija turi būti aiški visiems viešojo sektoriaus subjekto darbuotojams. Vadovai neturėtų apsiriboti formaliu požiūriu į korupcijos prevenciją ir būti vien pasyvūs šios veiklos stebėtojai, o korupcijos prevencijos įstaigos veikloje klausimai turėtų būti kiekvieno įstaigos vadovo darbotvarkės dalimi.

Tam, kad korupcijai atspari aplinka viešojo sektoriaus subjekte būtų kuriama efektyviai, būtų specializuojamasi vykdant šią funkciją ir būtų kaupiama informacija apie nustatytas korupcijos rizikas, KPĮ numato pareigą tam tikriems viešojo sektoriaus subjektams steigti ***už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą atsakingus subjektus***: padalinį arba pareigybę. Svarbu užtikrinti, kad tokie subjektai būtų įsteigti savarankiškoje įstaigoje, nes atsižvelgiant į KPĮ įtvirtintą subsidiarumo principą ir savarankiškų įstaigų pareigas, toks savarankiškoje įstaigoje įsteigtas subjektas gali būti atsakingas ir už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą pavaldžiuose ir (ar) valdymo sričiai priskirtose viešojo sektoriaus subjektuose, taip užtikrinant skaidresnę veiklą visoje srityje ir sumažinant administracinę naštą tiems pavaldiems ir (ar) valdymo sričiai priskirtiems viešojo sektoriaus subjektams, kuriems trūksta administracinių pajėgumų. Dėl šios priežastis savarankiškoms įstaigoms svarbu valdytų informaciją apie savo valdymo srityje veikiančių viešojo sektoriaus subjektų skaičių, administracinius pajėgumus ir paskirtus už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą atsakingus subjektus, kad būtų sėkmingai užtikrintas korupcijai atsparios aplinkos kūrimą tose įstaigose, kur toks subjektas nėra paskirtas.

Užtikrindamas netrukdomą už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą atsakingo subjekto veiklą, KPĮ numato šio subjekto tiesioginį pavaldumą viešojo sektoriaus subjekto vadovui, siekiant tiek greito ir efektyvaus informacijos apie korupcijos rizikas pateikimo ir rizikų valdymo priimant sprendimus, tiek subjekto nepriklausomumo užtikrinimo. Pavedant korupcijai atsparios aplinkos kūrimo funkcijas įsteigtam padaliniui, pareigybei arba kitam darbuotojui, svarbu užtikrinti, kad tokiems subjektams būtų priskirtos visos be išimties jiems taikomos funkcijos, nurodytos Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintuose Už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą atsakingų subjektų pavyzdiniuose nuostatuose ar pareigybės aprašyme. Be išimties taikomų funkcijų apimtis skirta sistemingai koncentruoti korupcijos rizikų nustatymą ir, prireikus, valdymą už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą atsakingo subjekto rankose.

Siekiant efektyvaus korupcijai atsparios aplinkos kūrimo svarbu užtikrinti, kad už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą atsakingame subjekte pareigas vykdytų asmenys, turintys tam reikiamas žinias ir gebėjimus, todėl tokių atsakingų asmenų nuolatinis kvalifikacijos tobulinimas yra ypatingai svarbus.

AKTUALŪS TEISĖS AKTAI:

- KPĮ IV skyrius (20-25 straipsniai) „Korupcijos prevencijos subjektai, jų teisės ir pareigos korupcijos prevencijos srityje“;
- Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2021 m. gruodžio 29 d. nutarimas Nr. 1155 „Dėl už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą atsakingų subjektų pavyzdinių nuostatų ir pareigybės aprašymo patvirtinimo“.

PAPILDOMA INFORMACIJA:

- STT puslapyje pateikti atsakymai į dažniausiai užduodamus už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą atsakingo subjekto skyrimo klausimus.

3.2. Korupcijos prevencijos subjektai

KPĮ nustato pagrindinius korupcijos prevencijos subjektus[9], kurie formuoja korupcijos prevencijos politiką Lietuvoje, koordinuoja ir kontroliuoja korupcijos prevencijos veiklą bei kitais būdais prisideda kuriant korupcijai atsparią aplinką. Prie tokių subjektų įstatymas priskiria Respublikos Prezidentą, Seimą, Vyriausybę, STT ir nustato jų pagrindines funkcijas ir dalyvavimo kuriant korupcijai atsparią aplinką būdus.

Kartu korupcijos prevencijos veikloje dalyvauja ir kiti korupcijos prevencijos subjektai, kurie pagal jiems pavestas funkcijas ir kompetenciją reikšmingai prisideda prie antikorupcinės aplinkos kūrimo, padedami nustatyti korupcijos rizikas reikšmingose valdymo srityse, teikdami metodinę informaciją korupcijai atsparios aplinkos kūrimo klausimais, formuodami įstatymų įgyvendinimo praktiką ar tirdami korupcinio pobūdžio teisės aktų pažeidimus. Prie tokių KPĮ priskiria Seimo kontrolierius, Lietuvos Respublikos prokuratūrą, savivaldybių tarybas ir antikorupcijos komisijas, VTEK, Lietuvos Respublikos vyriausiąją rinkimų komisiją, Viešųjų pirkimų tarnybą, ikiteisminio tyrimo įstaigas, Valstybinę mokesčių inspekciją prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos, Vyriausybės atstovus.

Šiuos korupcijos prevencijos subjektus svarbu atskirti nuo už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą atsakingų subjektų, kurie įgyvendinant KPĮ steigiami konkrečiame viešojo sektoriaus subjekte ir yra atsakingi už korupcijos prevencijos priemonių ir kitų veiklų, kuriomis kuriama korupcijai atspari aplinką, įgyvendinimą šiame subjekte, yra tiesiogiai pavaldūs šio viešojo sektoriaus subjekto vadovui, o jų funkcijos detalizuotos Už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą atsakingų subjektų pavyzdiniuose nuostatuose ar pareigybės aprašyme.

3.2.1. Savivaldybių antikorupcijos komisijos ir jų vaidmuo kuriant korupcijai atsparią aplinką

Savivaldybės taryba savo įgaliojimų laikotarpiui sudaro Antikorupcijos komisiją (toliau – Komisija), kuri, būdama korupcijos prevencijos subjektu, be kitų nustatytų įgaliojimų, vykdo funkcijas, susijusias su savivaldybėje įgyvendinama valstybės politika korupcijos prevencijos srityje. Komisija nėra už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą konkrečiame viešojo

9 KPĮ 20 straipsnis.

sektoriaus subjekte atsakingas subjektas, kaip jis apibrėžiamas KPĮ 24 straipsnyje, tačiau atsižvelgiant į Komisijos įgaliojimus ir galimybes, Komisijai rekomenduojama aktyviai įsitraukti savivaldybės mastu į antikorupcinės aplinkos kūrimo procesus savivaldybėje.

Komisijai suteikti įgaliojimai[10]:

1. reglamento nustatyta tvarka savivaldybės tarybos ar mero iniciatyva dalyvauja atliekant savivaldybės institucijų parengtų teisės aktų projektų antikorupcinį vertinimą;
2. dalyvauja rengiant korupcijos prevencijos veiksmų planus ir teikia išvadas savivaldybės tarybai dėl šių planų įgyvendinimo;
3. nagrinėja savivaldybės bendruomenės narių, valstybės institucijų, gyvenamųjų vietovių bendruomenių ar bendruomeninių organizacijų atstovų siūlymus ir pastabas dėl kovos su korupcija priemonių vykdymo;
4. informuoja visuomenę apie savo veiklą, vykdomas korupcijos prevencijos priemones savivaldybėje, taip pat apie kovos su korupcija rezultatus;
5. korupcijos prevencijos tikslais analizuoja savivaldybės administracijos, biudžetinių ir viešųjų įstaigų, kurių savininkė yra savivaldybė, ir savivaldybės valdomų įmonių atliktus viešuosius pirkimus ir apie galimus korupcijos atvejus informuoja savivaldybės tarybą ir kompetentingas institucijas ar įstaigas;
6. atlieka kitas teisės aktuose nustatytas funkcijas, susijusias su savivaldybėje įgyvendinama valstybės politika korupcijos prevencijos srityje.

Komisijos veiksmai, kurie padėtų įgyvendinti jai priskirtus įgaliojimus savivaldybėje valdant korupcijos riziką, rekomenduojami Savivaldybės tarybos Antikorupcijos komisijos veiklos standarte, pavyzdžiui, Komisija:

- *reglamento nustatyta tvarka savivaldybės tarybos ar mero iniciatyva dalyvaudama atliekant teisės aktų projektų antikorupcinį vertinimą*, galėtų: a) teikti teisės aktą priimančiai savivaldybės institucijai pastabas ir pasiūlymus dėl savivaldybės institucijų norminiuose teisės aktų projektuose numatomo teisinio reguliavimo, galinčio sudaryti prielaidas korupcijai, šalinimo; b) atlikti Komisijos pateiktų pastabų ir pasiūlymų

10 Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 24 straipsnio 3 dalis.

įgyvendinimo stebėseną; c) bendradarbiauti su kitais korupcijos prevencijos subjektais, gauti iš jų šiai funkcijai atlikti būtiną informaciją;

- *dalyvaudama rengiant savivaldybės korupcijos prevencijos veiksmų plano projektą*, galėtų: a) atlikti ankstesniuose korupcijos prevencijos veiksmų planuose numatytų korupcijos rizikos mažinimo priemonių veiksmingumo ir (ar) poveikio vertinimo analizę; b) išanalizuoti korupcijos rizikos veiksnius, nustatytus savivaldybėje vykdant korupcijai atsparios aplinkos kūrimo priemones; c) susipažinti su STT atliktų korupcijos rizikos savivaldybės institucijoje, savivaldybės įstaigose analizių ir teisės aktų antikorupcinių vertinimų išvadose pateiktais pasiūlymais, juos apsvarstyti ir pasiūlyti priemones STT nustatytiems korupcijos rizikos veiksniams šalinti; d) inicijuoti korupcijos prevencijos veiksmų plano projekto derinimą su STT; e) bendradarbiauti su savivaldybės kontrolieriumi ir (ar) su savivaldybės kontrolės ir audito tarnyba, gauti iš jų šiai funkcijai atlikti būtinus dokumentus ir informaciją;
- *koordinuodama ir kontroliuodama savivaldybės korupcijos prevencijos veiksmų plano įgyvendinimą*, galėtų: a) prireikus inicijuoti jo pakeitimą ar papildymą; b) vykdyti savivaldybės korupcijos prevencijos veiksmų plane nurodytų korupcijos rizikos mažinimo priemonių įgyvendinimo stebėseną;
- *teikdama išvadas savivaldybės tarybai dėl korupcijos prevencijos veiksmų plano ir jo įgyvendinimo*, galėtų išanalizuoti nurodytų savivaldybės korupcijos prevencijos veiksmų plane korupcijos rizikos mažinimo priemonių būtinumą ir veiksmingumą bei jų poveikį korupcijai atsparios aplinkos kūrimui savivaldybėje;
- *siekdama informuoti visuomenę apie savo veiklą*, savivaldybės interneto svetainėje skelbti aktualią informaciją apie veiksmus, kuriais Komisija prisidėjo prie konkrečios korupcijai atsparios aplinkos kūrimo priemonės įgyvendinimo, veiklos ataskaitas ir kitą su Komisijos veikla susijusią informaciją;
- *siekdama savo funkcijų efektyvumo ir domėdamasi aktualia informacija*, gali inicijuoti Komisijos narių mokymus korupcijos prevencijos srityje.

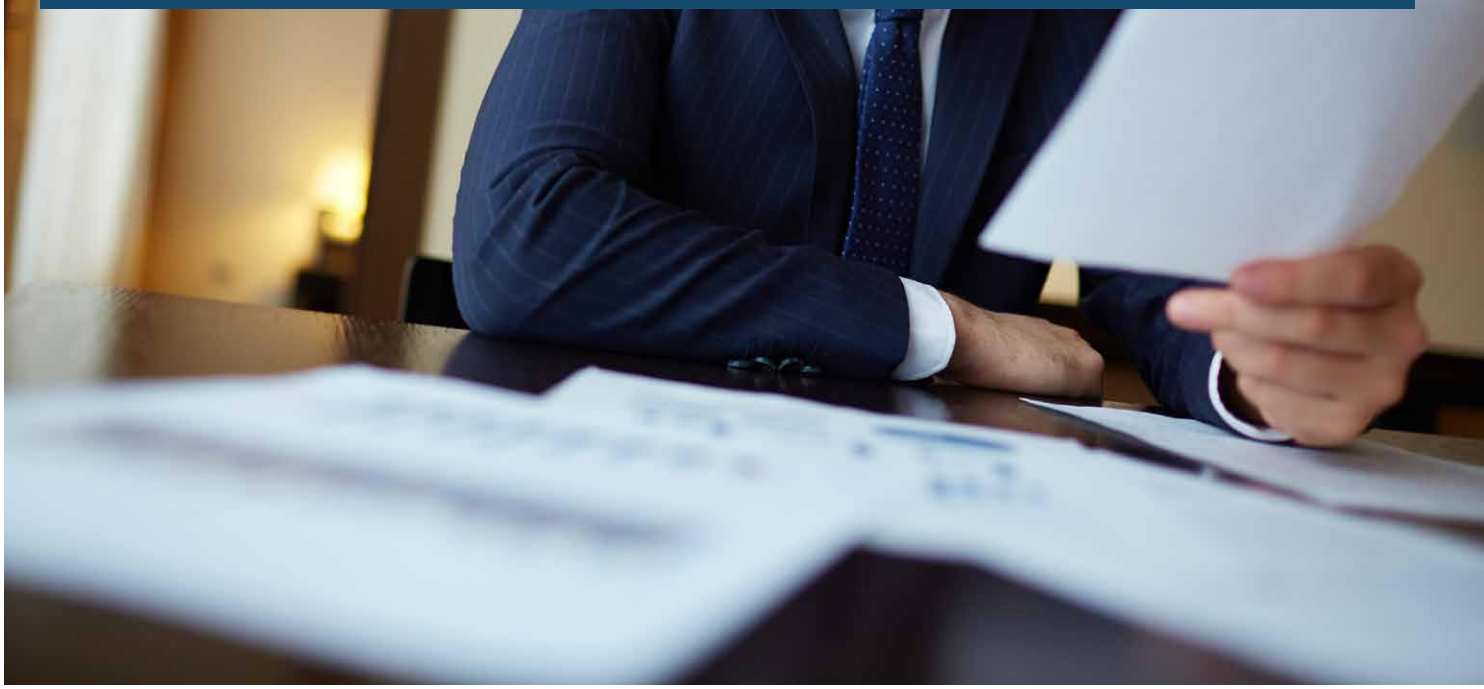
AKTUALUS TEISĖS AKTAS:

- Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas.

METODINĖ INFORMACIJA:

- Savivaldybės tarybos Antikorupcijos komisijos veiklos standartas;
- „Skaidrumo akademija“ renginio „Antikorupcijos komisijos vaidmuo įgyvendinant korupcijos prevenciją savivaldybėje“ medžiaga.

4 Korupcijai atsparios aplinkos kūrimo priemonės, kurias būtina taikyti viešojo sektoriaus subjekte

4.1. Pagrindinės korupcijos prevencijos priemonės

4.1.1. Teisės aktų ar jų projektų antikorupcinis vertinimas

Siekiant pašalinti korupcijos rizikos veiksnius pirminėje teisėkūros stadijoje, visuose viešojo administravimo subjektuose turi būti atliekamas jų pačių rengiamų norminių[11] teisės aktų projektų antikorupcinis vertinimas, kurio atlikimo taisykles nustato Lietuvos Respublikos Vyriausybė, jeigu šiais projektais numatoma reguliuoti visuomeninius santykius, kurių sąrašas pateikiamas KPĮ[12]. Viešojo sektoriaus subjektas savo iniciatyva taip pat gali atlikti ir kitų norminių teisės aktų projektų antikorupcinį vertinimą, jeigu mano, kad šie teisės aktai reglamentuotų korupcijos riziką keliančius santykius. Siekdami įvertinti galiojančio teisinio reguliavimo poveikį korupcijos mastui galiojančio teisinio reguliavimo poveikio ex post vertinimo subjektai gali atlikti galiojančių teisės aktų antikorupcinį vertinimą.

11 Norminio teisės akto apibrėžimą galima rasti Viešojo administravimo įstatyme, o papildomų paaiškinimų – teismų praktikoje.

12 KPĮ 8 straipsnio 1 dalis.

Kaip geroji viešojo sektoriaus subjektų praktika gali būti išskiriamas ne tik norminių teisės aktų antikorupcinis vertinimas, bet ir kitų (pvz., tam tikrų vidaus administravimo) teisės aktų projektų antikorupcinis vertinimas srityse, kuriose galimos ar viešojo sektoriaus subjekto nustatytos korupcijos rizikos (pvz., viešųjų pirkimų organizavimo taisyklių, tam tikrų įgaliojimų nustatymo, sprendimų priėmimo tvarkų reikšmingose veiklos srityse ir pan.).

Išskiriami šie teisės akto projekto antikorupcinio vertinimo etapai:

1. Teisės akto projekto antikorupcinio vertinimo poreikio nustatymas – viešojo administravimo subjekto, rengiančio norminio teisės akto projektą, įvertinimas, ar projektu numatoma reguliuoti KPĮ nustatytus visuomeninius santykius, ar rengiamu projektu numatomas teisinis reguliavimas gali kelti korupcijos riziką.
2. Teisės akto projekto antikorupcinis vertinimas ir antikorupcinio vertinimo pažymos pildymas[13] (pažymos forma) – teisės akto projekto turinio, atsižvelgiant į antikorupcinio vertinimo pažymoje nustatytus kriterijus, analizė (prieš analizuojant teisės akto projekto turinį rekomenduojama susipažinti su Teisės aktų projektų antikorupcinio vertinimo pažymos kriterijų vertinimo gerosios praktikos pavyzdžiais), su teisės akto projektu susijusių dokumentų analizė, teisės akto projekto tikslų nustatymas, nurodytos ir objektyvios problematikos identifikavimas, teisinio reguliavimo trūkumų nustatymas ir pastabų pateikimas, antikorupcinio vertinimo pažymos parengimas ir pateikimas teisės akto projekto rengėjui. Jeigu nustatomi teisinio reguliavimo trūkumai, pažyma perduodama teisės akto projekto rengėjui galimoms korekcijoms, ir su rengėjo sprendimu pateikiama vertintojui sprendimui dėl korupcijos atsiradimo rizikų mažinimo veiksmų pakankamumo priimti.
3. Antikorupcinio vertinimo pažymos pasirašymas, perdavimas, paskelbimas[14]. Svarbu atkreipti dėmesį, kad teisės aktai numato pažymos pateikimą viešojo administravimo subjekto vadovui arba jo įgaliotam asmeniui, kuris priima sprendimą dėl teisės akto projekto tobulinimo, priėmimo, siuntimo derinti ar pateikimo kitam teisės aktą priimančiam subjektui. Pažymos pateikimas vadovui itin aktualu tais atvejais, kai vertintojas ir teisės akto projekto rengėjas neranda bendro sprendimo dėl atsižvelgimo į vertintojo pateiktas pastabas (pagal KPĮ nuostatas, už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą viešojo sektoriaus subjekte atsako vadovas). Savivaldybėse į tokį procesą galėtų įsitraukti Antikorupcijos komisijos, kurios dalyvauja atliekant savivaldybės institucijų parengtų teisės aktų projektų antikorupcinį vertinimą, ir pateikti savo įžvalgas dėl galimų korupcijos rizikų, remdamosi savo veiklos metu sukaupta informacija.

13 Pagal Norminių teisės aktų projektų antikorupcinio vertinimo metodologinių gairių 3.2. papunktyje rekomenduojamą tvarką.

14 Pagal Teisės aktų projektų antikorupcinio vertinimo taisyklių 13-15 punktuose nustatytą tvarką.

4. Pakartotinis teisės akto projekto antikorupcinis vertinimas (esant poreikiui) – po derinimo su suinteresuotomis institucijomis papildyto arba pakeisto teisės akto projekto pateikimas vertintojui, kuris viešojo administravimo subjekto vadovui ar jo įgaliotam asmeniui raštu pateikia motyvuotą išvadą dėl tikslingumo atlikti pakartotinį teisės akto projekto antikorupcinį vertinimą.

Svarbu užtikrinti, kad teisės akto projekto antikorupcinį vertinimą atliekantis vertintojas nebūtų šio teisės akto projekto rengėjas. Šią korupcijos prevencijos priemonę atlikti gali tiek už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą atsakingas subjektas, tiek vadovo paskirtas kitas viešojo sektoriaus subjekto padalinys ar darbuotojas, jeigu tokiu atveju atitinkama funkcija bus įgyvendinama racionaliausiu būdu.

AKTUALŪS TEISĖS AKTAI:

- Lietuvos Respublikos Seimo statuto 135 straipsnio 3 dalies 6 punktas;
- Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo 16 straipsnio 1 dalis, ketvirtasis skirsnis;
- KPĮ 8 straipsnis „Teisės aktų ar jų projektų antikorupcinis vertinimas“;
- Teisės aktų projektų antikorupcinio vertinimo taisyklės, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. kovo 12 d. nutarimu Nr. 243;
- Galiojančio teisinio reguliavimo poveikio ex post vertinimo metodika, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2021 m. gegužės 5 d. nutarimu Nr. 308.

METODINĖ INFORMACIJA:

- Norminių teisės aktų projektų antikorupcinio vertinimo metodologinės gairės;
- Teisės aktų projektų antikorupcinio vertinimo pažymos kriterijų vertinimo gerosios praktikos pavyzdžiai;
- Teisės aktų ar jų projektų antikorupcinio vertinimo teoriniai ir praktiniai aspektai;
- Galiojančio teisinio reguliavimo poveikio ex post vertinimo ataskaita.

4.1.2. Pranešimas apie korupcinio pobūdžio nusikalstamas veikas

KPĮ įpareigoja viešojo sektoriaus subjekto darbuotoją pranešti apie jam žinomą korupcinio pobūdžio nusikalstamą veiką, išskyrus veiką, kurią galbūt padarė, daro ar rengiasi padaryti jo artimieji giminaičiai ar šeimos nariai[15], jei jis gavo duomenų, leidžiančių pagrįstai manyti, kad buvo padaryta, daroma ši veika ar rengiamasi ją padaryti, ir jeigu teisės aktuose nėra nustatytų praneštinos informacijos atskleidimo ribojimų.

Toks pranešimas turi būti pateikiamas per įmanomai trumpiausią laiką nuo sužinojimo apie korupcinio pobūdžio nusikalstamą veiką momento Lietuvos Respublikos prokuratūrai, STT arba ikiteisminio tyrimo įstaigai[16], kurios užtikrina asmens, pranešusio apie korupcinio pobūdžio nusikalstamą veiką, asmens duomenų konfidencialumą ar anonimiškumą įstatymų ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka.

Viešojo sektoriaus subjekto darbuotojui, pateikusiam STT vertingą informaciją apie korupcinio pobūdžio nusikalstamas veikas, gali būti atlyginama Atlyginimo asmenims, suteikusiems Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybai vertingą informaciją apie korupcinio pobūdžio nusikalstamas veikas, tvarkos aprašo nustatyta tvarka.

Siekiant efektyvaus pranešimų apie korupcinio pobūdžio nuskalstamas veikas veikimo viešojo sektoriaus subjekte svarbu:

- ugdyti darbuotojų antikorupcinį sąmoningumą, tinkamai ir reguliariai, pasitelkiant vidinę komunikaciją, konsultacijas, vidaus taisykles ir instrukcijas, informuoti darbuotojus, kaip atpažinti korupcinio pobūdžio nusikalstamas veikas, ir skatinti juos pranešti;
- įvairiais kanalais užtikrinti, kad visi darbuotojai žinotų, kaip ir kam pranešti apie korupcinio pobūdžio nusikalstamas veikas;
- pasirūpinti gerai veikiančia pranešimų (vidaus ir išorės) apie antikorupcinio elgesio standartų įgyvendinimo sistema;
- sukurti konsultavimo įstaigos veiklos srityje kylančiais antikorupcinio elgesio klausimais sistemą, kad būtų teikiami patarimai ir užtikrinamas nuoseklus pavyzdinių galimos korupcinio pobūdžio rizikos atvejų ir darbuotojų veiksmų su jais susidūrus aiškinimas;

15 Artimųjų giminaičių ir šeimos narių sąvokos suprantamos taip, kaip jos apibrėžtos Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso II skyriuje.

16 Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 167 straipsnis „Ikiteisminio tyrimo įstaigos“.

- išlaikyti tinkamą korupcinio pobūdžio teisės pažeidimų nustatymo ir tyrimo sistemą, prireikus taikyti drausmines priemones.

Pareiga pranešti apie korupcinio pobūdžio nusikalstamas veikas galioja ir tiems viešojo sektoriaus darbuotojams, kurie dirba užsienyje (pvz., diplomatinių atstovybių atstovams). Tai ypač aktualu tarptautinio papirkinėjimo atveju, kai teikiama informacija apie užsienyje paaiškėjusius korupcijos atvejus, kuriuose dalyvauja Lietuvos verslas. Apie tokius atvejus, be kita ko, galima būti sužinoma ir Lietuvoje (pvz., dirbant su verslu teikiant valstybės garantijas, finansines priemones, atliekant mokestinius patikrinimus). Taip pat svarbu atkreipti dėmesį, kad apie žinomą korupcinio pobūdžio nusikalstamą veiką pranešantis asmuo nebūtinai turi būti tas, kurio atžvilgiu šią veiką (pvz., papirkimą) buvo kėsinamasi atlikti.

AKTUALŪS TEISĖS AKTAI:

- KPJ 9 straipsnis „Pranešimas apie korupcinio pobūdžio nusikalstamas veikas“;
- Atlyginimo asmenims, suteikusiems Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybai vertingą informaciją apie korupcinio pobūdžio nusikalstamas veikas, tvarkos aprašo nustatyta tvarka, patvirtinta Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos direktoriaus 2015 m. sausio 20 d. įsakymu Nr. 2-38;
- Konvencija dėl kovos su užsienio pareigūnų papirkimu sudarant tarptautinius verslo sandorius.

KITA INFORMACIJA:

- Pranešimo STT apie korupcinio pobūdžio teisės pažeidimo forma;
- Dažniausiai užduodamų klausimų skiltis;
- STT antikorupcinio švietimo e. mokymo platformos tema „Tarptautinis papirkinėjimas“;
- Informacija apie tarptautinį papirkinėjimą;
- Informacinis bukletas apie EBPO gaires viešajam ir privačiam sektoriui dėl užsienio pareigūno papirkimo.

4.1.3. Korupcijos rizikos valdymo vertinimas

Korupcijos rizikos valdymo vertinimas atliekamas, siekiant nustatyti, ar viešojo sektoriaus subjektas savo veikloje laikosi korupcijai atsparios aplinkos kūrimą reglamentuojančių teisės aktų reikalavimų, ar korupcijos prevencijos priemonės viešajame juridiniame asmenyje veikia taip, kaip nustatyta, ar šių priemonių veikimas prisideda prie korupcijai atsparios aplinkos viešajame juridiniame asmenyje kūrimo. Šis vertinimas padeda atskleisti viešojo sektoriaus subjekto veiklos spragas, galinčias turėti neigiamos įtakos viešojo sektoriaus subjekto veiklai ir sudarančias prielaidas korupcijos rizikai pasireikšti. Viešuosiuose juridiniuose asmenyse, kaip jie apibrėžti Lietuvos Respublikos vidaus kontrolės ir vidaus audito įstatyme, korupcijos rizikos valdymo vertinimas planuojamas ir atliekamas Vidaus kontrolės ir vidaus audito įstatymo nustatyta tvarka, o kituose viešojo sektoriaus subjektuose gali būti atliekamas jų vidaus auditą reglamentuojančių teisės aktų nustatyta tvarka.

Viešajame sektoriuje korupcijos rizikos valdymo vertinimas turi svarbų vaidmenį, užtikrinant nuolatinį viešojo sektoriaus subjekto veiklos efektyvumą ir jame kuriant korupcijai atsparią aplinką. Nors ši korupcijos prevencijos priemonė nėra nauja, tačiau ypatingai aktualu ją atlikti įsigaliojus naujos redakcijos KPĮ, kad būtų įvertinta, ar viešojo sektoriaus subjekte esama praktika atitinka naujojo įstatymo reikalavimus ir laiku imtis reikalingų korekcijų, užtikrinančių vykdomos veiklos atitikimą įstatymui.

Pažymėtina, kad šią KPĮ nustatytą korupcijos prevencijos priemonę gali atlikti tik vidaus auditoriai, o padėti jiems gali už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą atsakingi subjektai ar darbuotojai, kuriems priskirtos šios funkcijos, teikdami informaciją apie KPĮ nustatytų priemonių įgyvendinimą. Taip pat padėti vidaus auditoriams tinkamai atlikti šią priemonę gali Lietuvos Respublikos finansų ministerijos rekomenduojami korupcijos rizikos valdymo vertinimo, atliekant vidaus auditą, klausimynai, kurie priklausomai nuo vidaus audito tikslų ir apimties vidaus auditorių gali būti papildomi, pasirinkti klausimai detaliau nagrinėjami arba išbraukti. Dėl to, prieš pradedant šį vidaus auditą, svarbu susipažinti su KPĮ nustatytais reikalavimais visa apimtimi.

Svarbu atkreipti dėmesį, kad vidaus kontrolės ir vidaus audito funkcijas atliekantys asmenys negali vykdyti kitų – KPĮ nustatytų už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą atsakingo subjekto funkcijų, kadangi jie, vykdydami korupcijos rizikos valdymo vertinimą viešuosiuose juridiniuose asmenyse Vidaus kontrolės ir vidaus audito įstatymo nustatyta tvarka, siekia nustatyti, ar viešojo sektoriaus subjektas savo veikloje laikosi korupcijai atsparios aplinkos kūrimą reglamentuojančių teisės aktų reikalavimų, ir tokiu atveju turėtų vertinti savo pačių atliekamas korupcijai atsparios aplinkos kūrimo funkcijas.

AKTUALŪS TEISĖS AKTAI:

- KPĮ 11 straipsnis „Korupcijos rizikos valdymo vertinimas“, 21 straipsnio „Savarankiškos įstaigos“ 2 dalies 2 punktas;
- Lietuvos Respublikos vidaus kontrolės ir vidaus audito įstatymas;
- Pavyzdiniai vidaus audito tarnybos nuostatai;
- Pavyzdinė vidaus audito metodika ir Vidaus auditorių profesinės etikos principų aprašas.

METODINĖ INFORMACIJA:

- Korupcijos rizikos valdymo vertinimo, atliekant vidaus auditą, klausimynai;
- Metodinės pagalbos renginio „Nauja korupcijos prevencijos priemonė – korupcijos rizikos valdymo vertinimas“ medžiaga.

VIEŠOJO SEKTORIAUS SUBJEKTŲ KORUPCIJOS RIZIKOS VALDYMO VERTINIMO PAVYZDŽIAI:

- Biržų rajono savivaldybės administracijos Centralizuoto vidaus audito skyriaus 2022 m. Korupcijos rizikos valdymo vertinimo vidaus audito ataskaita;
- Susisiekimo ministerijos rekomendacijų, pateiktų Korupcijos rizikos valdymo vertinimo vidaus audito ataskaitoje, įgyvendinimo priemonių planas.

4.1.4. Atsparumo korupcijai lygio nustatymas

Naujasis KPĮ įtvirtino korupcijai atsparios aplinkos kūrimo priemonių sistemą, iš esmės suteikdamas viešojo sektoriaus subjektams galimybę taikyti skirtingus įrankius kuriant korupcijai atsparią aplinką įstaigoje, priklausomai nuo jos veiklos ir administracinių pajėgumų specifikos. Siekiant sudaryti viešojo sektoriaus subjektams galimybę įvairiapusiškai įvertinti antikorupcinės aplinkos būklę įstaigoje ir daromą pažangą, palyginti savo korupcijai atsparios aplinkos kūrimo veiklos rezultatus ir nustatyti tobulinimo kryptis, KPĮ buvo įtvirtinta nauja korupcijos prevencijos priemonė – AKL.

Siekiant nustatyti viešojo sektoriaus subjekto atsparumą korupcijai ir tuo pačiu sužinoti, kokia kryptimi turėtų būti plėtojama antikorupcinė politika, reikalinga įvertinti:

- kiek ir kokių korupcijai atsparios aplinkos kūrimo priemonių yra įdiegta;
- priemonių diegimo kokybę ir praktinį pritaikomumą;
- taikant priemones pasiektus rezultatus.

Šis įvairiapusiškas į(si)įvertinimas yra būtinas siekiant ne formalaus, bet veiksmingo korupcijai atsparios aplinkos kūrimo, pasireiškiančio ne vien teisės aktų priėmimu, bet ir jų kokybe, atitinkamu dėmesiu darbuotojams didinant jų antikorupcinį sąmoningumą tam, kad antikorupcinės nuostatos būtų žinomos, suprantamos ir vykdomos kasdienėje veikloje, taip siekiant veiksmingo viešojo sektoriaus subjekto veikimo ir korupcijos rizikų mažinimo.

AKTUALŪS TEISĖS AKTAI:

- KPĮ 12 straipsnis „AKL nustatymas“;
- AKL nustatymo metodika patvirtinama Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu.

4.1.5. Antikorupcinio elgesio standartų diegimas

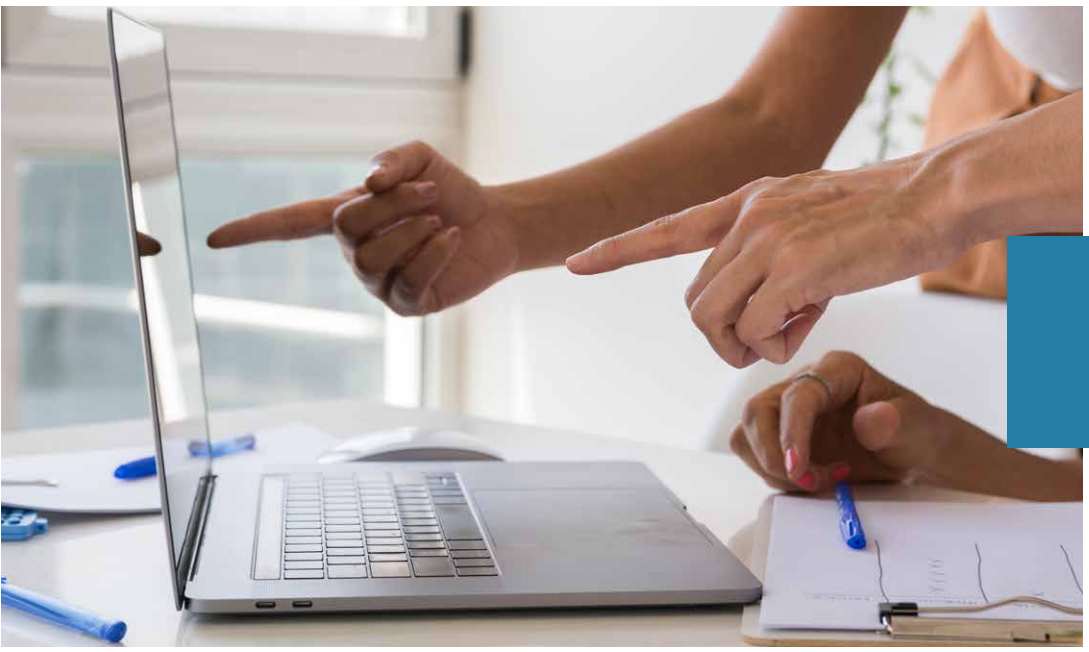
Svarbu, kad kiekviename viešojo sektoriaus subjekte galiotų pagrindiniai darbuotojų skaidrios veiklos ir antikorupcinio elgesio standartai, kuriais siekiama užtikrinti sąžiningumą, atsakingumą, korupcijos netoleravimą bei būtų aprašomi pavyzdiniai galimos korupcinio pobūdžio rizikos atvejai ir darbuotojų veiksmai su jais susidūrus. Šie standartai gali būti įtvirtinami įvairaus pobūdžio vidiniuose teisės aktuose – etikos kodeksuose, antikorupcijos politikoje, gairėse, kitose taisyklėse, gali būti patvirtinti atskiru dokumentu arba būti kitų dokumentų dalimi (pvz., etikos kodekso dalis).

Visų pirma, patvirtinus tokius standartus, kiekvienam darbuotojui yra pateikiama viešojo sektoriaus subjekto antikorupcinė pozicija, yra apibrėžiamas siekiamas ir netoleruotinas elgesys tam, kad būtų aiškios viešojo sektoriaus subjekto vertybės, kurias privalo gerbti ir jų laikytis viešojo sektoriaus subjekto darbuotojai. Antra, šie standartai, turėdami pavyzdinius galimos korupcinio pobūdžio rizikos atvejus ir darbuotojų veiksmus su jais susidūrus, paaiškina darbuotojams bendrąsias antikorupcines nuostatas jų kasdienėje veikloje vykdant pareigybės aprašymuose nustatytas funkcijas, padeda darbuotojams atpažinti situacijas, kuriose kyla korupcijos rizikos, ir nurodydami darbuotojams reikalingą elgesį apsaugo darbuotojus nuo pažeidimų padarymo, kartu didindami darbuotojų antikorupcinį sąmoningumą. Tokių pavyzdinių rizikos atvejų ir reikalingų veiksmų juose pateikimas darbuotojams nėra vien formalus veiksmas, kadangi dažnai užmirštama, jog viešojo sektoriaus subjekto darbuotojai daugiausia dėmesio skiria savo tiesioginių funkcijų vykdymui ir jas reglamentuojantiems teisės aktams, o su kitomis viešojo sektoriaus subjekte galiojančiomis taisyklėmis dažniausiai susipažįsta tik priėmimo į darbą metu, tačiau elgesys susidūrus su korupcijos riziką keliančia situacija jiems taip pat turėtų būti žinomas ir aiškus, nes dažniausiai tokiose situacijose reikia reaguoti nedelsiant. Atsižvelgiant į tai, ypatingai svarbu, kad standartuose pateikiami pavyzdiniai korupcinio pobūdžio rizikos atvejai būtų pritaikyti viešojo sektoriaus subjekto vykdomai veiklai, įvertinus jos specifiką, t. y. apimtų net tik universalias, bet kuriam viešojo sektoriaus subjektui būdingas rizikas (pvz., susijusias su viešaisiais pirkimais ir pan.), bet ir korupcijos rizikas, atsižvelgiant į pagrindinį viešojo sektoriaus subjekto veiklos pobūdį (pvz., situacijos ir rizikos, kylančios licencijavimo, kontrolės veikloje ir pan.), pagal poreikį atnaujinami ar papildomi. Į pavyzdinių korupcinio pobūdžio rizikos atvejų rengimo procesą rekomenduotina įtraukti ir viešojo sektoriaus subjektų darbuotojus.

Verta atkreipti dėmesį, kad minėtų pavyzdinių atvejų sąrašas gali būti aktualus darbuotojams, kai viešojo sektoriaus subjektas imasi priemonių korupcijos rizikoms ir jų veiksniams nustatyti (pvz., atlikdamas korupcijos pasireiškimo tikimybės nustatymą) tam, kad pateiktų, o po periodinio korupcijos rizikų ir jų veiksnių nustatymo – ir papildytų situacijas, kurias svarbu tinkamai suvaldyti.

Kartu svarbu užtikrinti, kad darbuotojai žinotų, kur jie gali kreiptis pagalbos aiškinantis antikorupcinio elgesio taisykles, periodiškai priminti šias taisykles darbuotojams, kad būtų užtikrintas reikalaujamo elgesio nuoseklumas. Dėl to KPĮ numato, kad viešojo sektoriaus subjekte už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą atsakingas subjektas kontroliuoja, kaip viešojo sektoriaus subjekto darbuotojai laikosi antikorupcinio elgesio standartų, konsultuoja juos įstaigos veiklos srityje kylančiais antikorupcinio elgesio klausimais, prireikus pagal kompetenciją ir poreikį jiems taiko korupcijai atsparios aplinkos kūrimo priemones ir kitas teisės aktuose numatytas prevencines ir (ar) poveikio priemones. Taip pat, atsižvelgiant į šių antikorupcinio elgesio standartų vertybinę esmę, būtina užtikrinti, kad jų būtų laikomasi ir reaguoti nustačius pažeidimus, kad išreikšta antikorupcinė pozicija nebūtų vien formali.

Atkreiptinas dėmesys, kad KPĮ, numatydamas pareigą turėti antikorupcinio elgesio standartus, kuriais galėtų vadovautis viešojo sektoriaus subjekto darbuotojai, pavaldžių ir (ar) valdymo sričiai priskirtų įstaigų sistemoje leidžia pasirinkti – diegti ir taikyti tokius antikorupcinio elgesio standartus centriniu lygmeniu, t. y. savarankiškai įstaigai patvirtinus sau ir jai pavaldžioms ir (ar) valdymo sričiai priskirtoms įstaigoms taikytinus antikorupcinio elgesio standartus, ar patvirtinti atskirus standartus kiekvienam šios sistemos viešojo sektoriaus subjektui. Įstaigoms leidžiama pasirinkti sau priimtiną elgesio modelį, atsižvelgiant į tokios subjektų sistemos dydį, funkcijų specifiką, administracinius pajėgumus ir pan., svarbu užtikrinti, kad viešojo sektoriaus subjekto darbuotojai galėtų vadovautis KPĮ numatytais antikorupcinio elgesio standartais. Diegti antikorupcinio elgesio standartus savarankiškos įstaigos lygmeniu rekomenduotina tais atvejais, kai savarankiškos įstaigos valdymo srityje yra daug tas pačias funkcijas vykdančių viešojo sektoriaus subjektų, kuriems būdingos tos pačios korupcijos rizikos, kurių administraciniai pajėgumai nėra dideli, taip užtikrinant proporcingos korupcijos prevencijos veiklos principo įgyvendinimą.

Patvirtinus antikorupcinio elgesio standartus rekomenduojama paskelbti juos viešai viešojo sektoriaus subjekto svetainėje, taip padarant juos nuolat pasiekiamus ne tik viešojo sektoriaus subjekto darbuotojams, bet žinomus visuomenės bei privataus sektoriaus atstovams, kurie susiduria su šiuo viešojo sektoriaus subjektu per jo teikiamas viešąsias paslaugas, priežiūros veiklą ir kt.

AKTUALUS TEISĖS AKTAS:

- KPĮ 13 straipsnis „Antikorupcinių elgesio standartų diegimas“.

METODINĖ INFORMACIJA:

- „Skaidrumo akademija“ renginio „Naujasis Korupcijos prevencijos įstatymas: antikorupcinio elgesio standartai” medžiaga.

VIEŠOJO SEKTORIAUS SUBJEKTŲ ANTIKORUPCINIO ELGESIO STANDARTŲ PAVYZDŽIAI:

- Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos Antikorupcinio elgesio taisyklės; Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos Antikorupcinio elgesio taisyklės (atmintinė);
- Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos Antikorupcinio (etiško) elgesio taisyklės;
- Kauno apylinkės teismo Antikorupcinio elgesio kodeksas;
- Valstybinės mokesčių inspekcijos Elgesio patarėjas;
- Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos Etikos ir antikorupcinio elgesio taisyklės;
- Lietuvos probacijos tarnybos Antikorupcinio elgesio kodeksas;
- Klaipėdos turizmo mokyklos Etikos kodeksas;
- Panevėžio mokymo centro Antikorupcinio elgesio kodeksas;
- Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamento Etikos kodeksas.

4.2. Antikorupcinio sąmoningumo didinimas

Užtikrinant viešojo sektoriaus darbuotojų antikorupcinio sąmoningumo didinimą, formuojant skaidrumo nuostatas ir kultūrą, rekomenduojama:

- viešojo sektoriaus subjekto darbuotojų antikorupcinio sąmoningumo didinimo organizavimo funkciją priskirti pačiame viešojo sektoriaus subjekte už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą atsakingam subjektui arba organizuojant šią veiklą bendradarbiauti su juo, siekiant nustatyti temos, kuria norima didinti darbuotojų antikorupcinį sąmoningumą, poreikį. Šis subjektas, vykdydamas jam priskirtas funkcijas (konsultuoja antikorupcinio elgesio klausimais, atlieka AKL nustatymą, dalyvauja tiriant korupcinio pobūdžio teisės pažeidimus, atlieka darbuotojų viešųjų ir privačių interesų deklaravimo bei viešųjų ir privačių interesų derinimo praktikos kontrolę ir stebėseną ir kt.), turi galimybę pastebėti sritis, kuriose darbuotojams kyla daugiausia klausimų, atvejus, kai darbuotojams trūksta tam tikrų žinių ar supratimo laikantis antikorupcinių nuostatų, todėl šio subjekto dalyvavimas organizuojant darbuotojų antikorupcinio sąmoningumo didinimo veiklas, padeda užtikrinti tikslingesnių apmokymo temų parinkimą ir atitinkamai veiksmingesnį procesą, bei darbuotojams įdomesnį ir reikalingesnį kompetencijų kėlimą;
- antikorupcinio sąmoningumo veiklą (mokymai, renginiai, darbuotojų kvalifikacijos kėlimas, savišvieta ir pan.) suplanuoti (pvz., parengti antikorupcinio sąmoningumo didinimo programą, šią veiklą įtraukti į korupcijos prevencijos ar kitus planavimo dokumentus ar pan.), vykdyti nuosekliai, pritaikyti tikslinėms darbuotojų grupėms, atsižvelgiant į padalinių ar tam tikrų pareigybių specifiką bei korupcijos riziką, su kuria darbuotojai susiduria atlikdami pareigas, vykdyti reguliariai, siekti teigiamo poveikio darbuotojų antikorupcinėms nuostatoms;

- matuoti viešojo sektoriaus subjekto darbuotojų antikorupcinį sąmoningumą (naudojant apklausas, focus grupes ar kt.). Matavimas padės identifikuoti galimas stipriąsias ar silpnąsias puses organizacijos antikorupciniame sąmoningume ir tinkamai atsirinkti būtinas veiklas tvariam pokyčiui pasiekti;
- naudotis STT parengtomis priemonėmis ir metodine informacija (e. mokymo platforma, švietimo vaizdo paskaitos).

Didinant darbuotojų antikorupcinį sąmoningumą rekomenduojama ne tik taikyti tokias tradicines veiklų formas, kaip mokymai, renginiai, savišvieta ir pan., bet užtikrinant nuolatinį procesą taikyti ir kitus sąmoningumo didinimo būdus, pavyzdžiui:

- informacijos apie korupcijos prevenciją, priminimų, patarimų platinimas darbuotojų elektroniniais paštais ir (ar) vidinėje intraneto svetainėje, kitais platinimo būdais;
- praktinių korupcijos pasireiškimo situacijų ir tinkamų elgesio pavyzdžių aptarimas su viešojo sektoriaus subjekto padalinių vadovais ir darbuotojais;
- naujienlaiškių, atmintinių, testų korupcijos prevencijos klausimais darbuotojams ir atmintinių klientams rengimas;
- periodiniai priminimai darbuotojams apie teisės aktuose, reglamentuojančiuose korupcijai atsparios aplinkos kūrimo klausimus, numatytas pareigas ir galimybes;
- prevenciniai pokalbiai ir atmintinės su svarbiausia informacija apie korupcijos prevenciją naujai priimtiems darbuotojams;
- kitos panašaus pobūdžio veiklos.

AKTUALŪS TEISĖS AKTAI:

- KPJ 14 straipsnis „Antikorupcinio sąmoningumo didinimas“;
- KPJ 21 straipsnio „Savarankiškos įstaigos“ 2 dalies 7 punktas;
- KPJ 23 straipsnio „Viešojo ir privataus sektorių subjektų teisės ir pareigos“ 2 dalies 5 punktas.

METODINĖ INFORMACIJA:

- antikorupcinio švietimo e. mokymo platforma;
- antikorupcinio švietimo vaizdo paskaitos;
- „Skaidrumo akademija“ renginio „Kaip didinti darbuotojų antikorupcinį sąmoningumą“ medžiaga;
- STT puslapyje pateikiama informacija apie antikorupcinio sąmoningumo didinimą viešajame sektoriuje;
- STT puslapyje pateikiama informacija apie korupcijos prevenciją;
- STT Infocentras;
- „Skaidrumo akademijos“ forumas.

4.3. Personalo patikimumo užtikrinimas

Personalo patikimumo užtikrinimas padeda viešojo sektoriaus subjekto vadovui, kolegialaus valdymo organo vadovui arba valstybės politikui (toliau – į pareigas asmenį skiriantis, teikiantis ar paskyręs subjektas) įvertinti, ar siekiantis eiti arba einantis pareigas asmuo yra tinkamas užimti ar eiti konkrečias pareigas. Ši priemonė, atsižvelgiant į surenkamos informacijos spektrą, nėra tapati atitikimo nepriekaištingos reputacijos reikalavimams nustatymui, kuris vykdomas kitų teisės aktų nustatyta tvarka. Personalo patikimumo užtikrinimas taikoma kitais, KPĮ šiai priemonei nustatytais tikslais, o būtent: įvertinti korupcijos rizikos veiksnius, kurie kiltų ir (ar) kyla asmeniui einant pareigas viešojo sektoriaus subjekte; laiku pritaikyti tikslingai parinktas ir proporcingas korupcijai atsparios aplinkos kūrimo priemones ir (ar) priimti su darbo tvarka ir organizavimu susijusius sprendimus, kurių visuma leistų suvaldyti ir (ar) sumažinti korupcijos rizikos veiksnius; priimti pagrįstus ir motyvuotus sprendimus dėl asmenų skyrimo į pareigas, perkėlimo į kitas pareigas, atsakomybės sričių nustatymo, atsisakymo skirti į pareigas, atleidimo iš pareigų ar kitus sprendimus, susijusius su viešojo sektoriaus subjekto personalo formavimu; prisidėti prie viešųjų ir privačių interesų konfliktų valdymo; prisidėti užtikrinant, kad viešojo sektoriaus subjektuose pareigas eitų asmenys, atitinkantys jų tarnybą ar darbą reglamentuojančiuose įstatymuose nustatytus nepriekaištingos reputacijos ar kitus specialiuosius reikalavimus; spręsti dėl asmens drausminės ar tarnybinės atsakomybės, kai tam yra pakankamas teisinis ir faktinis pagrindas.

Siekiant užtikrinti personalo patikimumą, svarbu:

- į pareigas skiriančiam ar teikiančiam subjektui patvirtinti sąrašą pareigybių, dėl kurių teikiamas prašymas STT pateikti informaciją (toliau – pareigybių sąrašas) apie asmenį, ir paskelbti jį viešojo sektoriaus subjekto interneto svetainėje. Prašymas STT pateikti informaciją apie į pareigybių sąrašą įtrauktus asmenis teikiamas visais atvejais, tačiau negali būti teikiamas dėl tų pareigybių, kurių nėra šiame sąraše. Sudarant šį sąrašą, atkreiptinas dėmesys į tai, kad jį turi sudaryti pareigybės, kurių įtraukimas į sąrašą yra privalomas (kurios atitinka KPĮ nurodomas būtinas įtraukti pareigybes), ir gali sudaryti taip pat į pareigas skiriančio ar teikiančio subjekto sprendimu kitos viešojo sektoriaus subjekto darbuotojų pareigybės, įvertinus jų keliamas korupcijos rizikas;
- prašymą STT dėl informacijos apie asmenį gavimo pateikti prieš tokį terminą, kad į pareigas asmenį skiriantis, teikiantis ar paskyręs subjektas, gavęs iš STT surinktą informaciją, iki įstatymo nustatyto termino spėtų su ja susipažinti ir priimti sprendimą dėl asmens patikimumo, tinkamumo siekiamoms pareigoms;
- prašymas bus laikomas pateiktu tinkamu formatu, jei jame bus visa prašymo formoje nurodyta informacija (prašymų pateikti informaciją apie asmenį formos);

- į pareigas asmenį skiriantis, teikiantis ar paskyręs subjektas (vadovas), atsižvelgdamas į konkrečioms pareigoms keliamus reikalavimus, susijusius rizikos veiksnius, STT pateiktą informaciją ir kitas jam žinomas aplinkybes, bei įvertinęs visą turimą ir gautą informaciją sprendžia klausimą dėl asmens skyrimo į pareigas. STT nevertina skiriamo asmens tinkamumo siekiamoms pareigoms, neteikia išvadų, nuomonės ar rekomendacijų skirti asmenį į pareigas, ar ne. Sprendimą skirti asmenį į pareigas ar ne gali priimti tik aukščiau minėtas subjektas (vadovas).

KPĮ suteikia galimybę kreiptis į STT dėl informacijos pateikimo ne tik prieš skiriant asmenį į pareigas, kai atitinkamas viešojo sektoriaus subjekto darbuotojas dar neina pareigų, bet ir tais atvejais, kai darbuotojas jau eina jam priskirtas pareigas, esant motyvuotoms ir duomenimis pagrįstoms abejonėms dėl tokio asmens patikimumo, tinkamumo eiti pareigas. Tokiu atveju prašymo pateikimas taip pat galimas tik dėl tokio asmens, kurio pareigybė yra įtraukta į aukščiau paminėta pareigybių sąrašą.

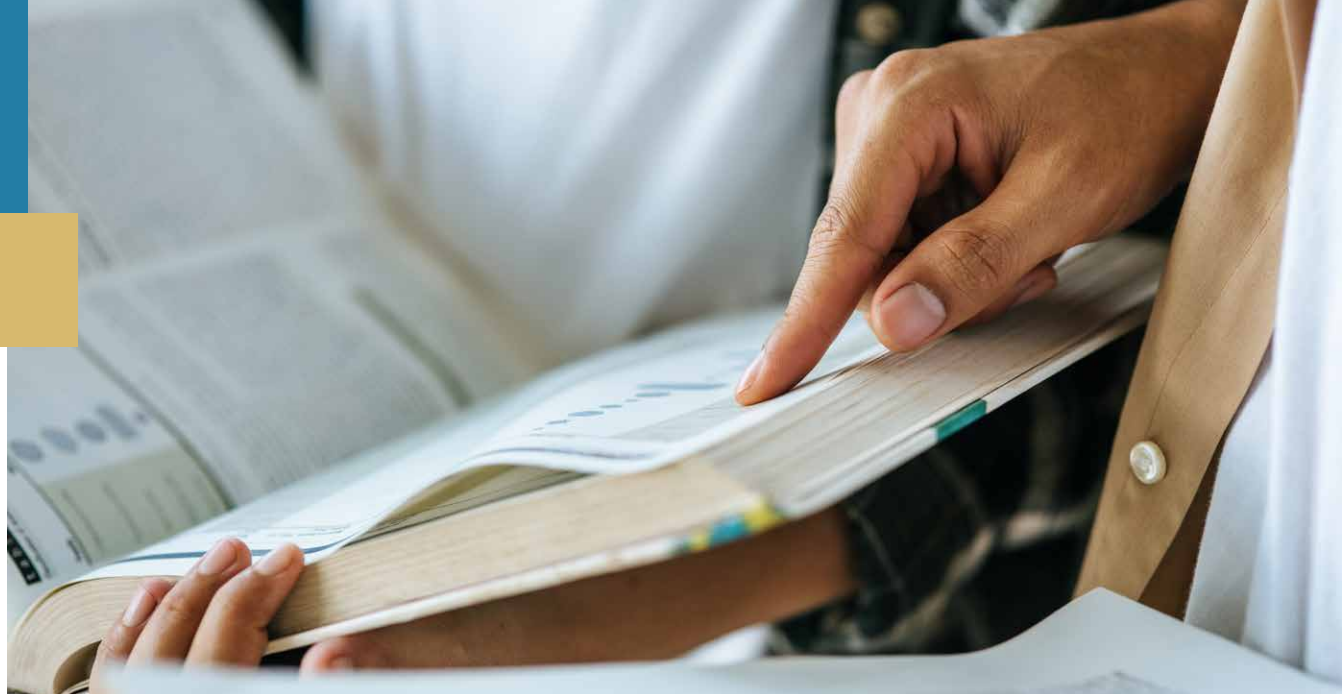
Į pareigas asmenį skiriantis, teikiantis ar paskyręs subjektas vykdant šia priemonę gautos informacijos apie asmenį negali perduoti tretiesiems asmenims, tačiau išimtis taikoma už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą atsakingam subjektui arba vadovo paskirtam kitam viešojo sektoriaus subjekto padalinio darbuotojui, jeigu tokiu atveju atitinkama funkcija bus įgyvendinama racionaliausiu būdu. Šis subjektas ar kitas paskirtas asmuo turi teisę naudoti šią informaciją pagal kompetenciją dalyvaudamas ir teikdamas nuomonę personalo formavimo procedūrose.

AKTUALŪS TEISĖS AKTAI:

- KPĮ (III skyrius „Personalo patikimumo užtikrinimas“ 15-19 straipsniai);
- STT informacijos apie asmenis, siekiančius eiti arba einančius pareigas viešojo sektoriaus subjekte, Europos Sąjungos ar tarptautinėse institucijose Lietuvos Respublikos teikimu, pateikimo tvarkos aprašas.

METODINĖ INFORMACIJA:

- „Skaidrumo akademija“ renginio „Naujasis Korupcijos prevencijos įstatymas: personalo patikimumo užtikrinimas“ medžiaga;
- STT puslapyje pateikti atsakymai į dažniausiai užduodamus personalo patikimumo užtikrinimo klausimus.

4.4. Kituose įstatymuose nurodytos veiklos ar priemonės, kuriomis kuriama korupcijai atspari aplinka ar didinamas atsparumas korupcijai

4.4.1. Viešųjų ir privačių interesų derinimo įstatymo įgyvendinimas

Viešųjų ir privačių interesų deklaravimas, deklaravimo ir viešųjų ir privačių interesų derinimo praktikos kontrolė ir stebėsena

Siekiant užtikrinti tinkamą valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų ir kitų asmenų, kuriems prievolė pateikti deklaraciją yra nustatyta VPIDĮ (deklaruojantys asmenys), privačių interesų atskleidimą, pirmenybę viešiesiems interesams priimant sprendimus, taip pat užkertant kelią interesų konfliktams bei korupcijos plitimui, svarbu:

- viešojo sektoriaus subjektuose patvirtinti pareigybių, kurias einantys asmenys privalo deklaruoti privačius interesus, sąrašą;
- informuoti į pareigas renkamus, priimamus ir skiriamus asmenis bei asmenis, kuriems privačius interesus privalu deklaruoti kitais pagrindais (deklaruojančio asmens statusą turinčius asmenis) skyrimo į pareigas ar deklaruojančio asmens statuso įgijimo metu apie pareigą pateikti deklaraciją;
- privačių interesų deklaracijoje nurodyti duomenis ir egzistuojančius ar galinčius atsirasti privačius interesus, kurie yra nustatyti VPIDĮ;
- atsiradus naujiems duomenims ar privatiems interesams, pasikeitus pateiktoje deklaracijoje nurodytiems duomenims ar privatiems interesams, deklaruojančiam asmeniui ne vėliau kaip per VPIDĮ nurodytą terminą patikslinti arba papildyti deklaraciją;

- viešojo sektoriaus subjektų vadovams užtikrinti asmenų, kurie įtraukti į privalančių deklaruoti privačius interesus, sąrašą, privačių interesų deklaravimo procesą;
- kontroliuojant, kaip vykdomas viešųjų ir privačių interesų derinimo procesas, viešojo sektoriaus subjektų vadovams ar jų įgaliotiems atstovams, pirkimų vykdytojų vadovams arba jų įgaliotiems asmenims, remiantis privačių interesų deklaracijoje nurodytais duomenimis, rengti rašytines išankstines rekomendacijas, nuo kokių tarnybinių pareigų atlikimo deklaruojantysis asmuo privalo nusišalinti;
- laikytis kitų VPIDĮ nuostatų, susipažinti su VTEK parengta metodine informacija.

Atkreiptinas dėmesys, kad KPĮ ir Vyriausybės patvirtinti pavyzdiniai už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą atsakingų subjektų nuostatai ir (arba) pareigybės aprašymas, kaip vieną iš privalomų už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą atsakingo subjekto funkcijų, numato viešojo sektoriaus subjekto darbuotojų viešųjų ir privačių interesų deklaravimo ir viešųjų ir privačių interesų derinimo praktikos kontrolės ir stebėsenos atlikimą. Kuriant korupcijai atsparią aplinką svarbu ne tik kad darbuotojai deklaruotų viešuosius ir privačius interesus, bet ir šio proceso kontrolė ir duomenų vertinimas, siekiant laiku identifikuoti galimas rizikas ir taikyti tinkamas priemones joms suvaldyti. Viena vertus, tai aktualu nustatant konkrečias rizikas, kita vertus – padedant deklaruojantiems darbuotojams išvengti klaidų.

AKTUALŪS TEISĖS AKTAI:

- VPIDĮ;
- KPĮ 24 straipsnio „ Už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą atsakingi subjektai“ 5 dalies 7 punktas;
- Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2021 m. gruodžio 29 d. nutarimo Nr. 1155 „Dėl už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą atsakingų subjektų pavyzdinių nuostatų ir pareigybės aprašymo patvirtinimo“ Už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą atsakingo padalinio pavyzdinių nuostatų 6.3 punktas ir Už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą atsakingo asmens pavyzdinio pareigybės aprašymo 2.4 punktas.

METODINĖ INFORMACIJA:

- VTEK parengta privačių interesų deklaravimo atmintinė;
- VTEK patvirtintos privačių interesų deklaracijų pildymo, tikslingumo, papildymo ir pateikimo taisyklės;
- VTEK patvirtintos rekomendacijos dėl VPIDĮ laikymosi kontrolės ir priežiūros;
- VTEK išaiškinimai apie interesų derinimą viešajame sektoriuje;
- „Skaidrumo akademija“ renginio „Viešieji ir privatūs interesai – kas tai ir kaip juos valdyti?“ medžiaga;
- „Skaidrumo akademija“ renginio „Kaip organizacijose sukurti efektyvią interesų valdymo sistemą?“ medžiaga.

Ribojimai priimti dovanas ir paslaugas, dovanų politika

VPIDĮ deklaruojantiems asmenims ar jų artimiems asmenims draudžia priimti dovanas ar paslaugas[17], jeigu tai susiję su deklaruojančio asmens tarnybine padėtimi ar tarnybinėmis pareigomis, išskyrus 150 eurų vertės neviršijančias dovanas, gautas pagal tarptautinį protokolą ir (ar) pagal tradicijas, reprezentacijai skirtas dovanas su valstybės, įstaigos ir kitokia simbolika ar paslaugas, kuriomis naudojamasi tarnybiniais tikslais.

Svarbu atkreipti dėmesį, kad viešojo sektoriaus subjektas privalo patvirtinti dovanų, gautų pagal tarptautinį protokolą ar tradicijas, dovanų su valstybės, įstaigos ir kitokia simbolika, skirtų reprezentacijai ir viršijančių 150 eurų vertę, vertinimo bei saugojimo tvarką ir su šiais dokumentais supažindinti visus deklaruojančius asmenis.

Viešojo sektoriaus subjektas, siekdamas nustatyti įstaigos poziciją dėl teikiamų ir gaunamų dovanų, jų rūšių ir vertės, gali nustatyti įstaigos jai priimtiną dovanų politiką, pavyzdžiui, „nulinę“ dovanų politiką kurios esmė – kad teisėtai gautos dovanos nepasilieka nei pas jas gavusįjį asmenį, nei viešojo sektoriaus subjekte, pavyzdžiui: apskritai nepriimamos jokios dovanos; arba visos pagal VPIDĮ leistinos priimtos dovanos registruojamos, tačiau jos grąžinamos arba perduodamos labdarai ar kitoms panašioms reikmėms. Pažymėtina, kad be „nulinės“ dovanų politikos viešojo sektoriaus subjektas, atsižvelgdamas į veiklos pobūdį, gali pasirinkti ir kitą politiką, pavyzdžiui, kai pagal VPIDĮ leistinos dovanos registruojamos nuo tam tikros sumos (neregistruojamos tik smulkesnės dovanos, pvz., iki 50 Eur), ir į viešojo sektoriaus subjekto apskaitą įtraukiamos tos dovanos, kurios viršija 150 Eur.

Siekiant išvengti VPIDĮ nustatytų dovanų ar paslaugų priėmimo apribojimų pažeidimų, svarbu teikti konsultacijas, jeigu darbuotojui kyla abejonių, ar jis gali priimti dovaną (pareiga nepriimti dovanos yra perkelta priimančiajam), periodiškai kelti darbuotojų antikorupcinį sąmoningumą ir kompetenciją dovanų ir kyšio atribojimo srityje.

AKTUALUS TEISĖS AKTAS:

- VPIDĮ 3 straipsnio 1 dalies 3 punktas ir 13 straipsnis.

METODINĖ INFORMACIJA:

- VTEK rekomendacinės gairės dėl dovanų ir paslaugų priėmimo apribojimų;
- VTEK atsakymai Dovanų ir paslaugų priėmimo ribojimų klausimais;

17 Dovanų ir paslaugų samprata pateikiama VTEK Rekomendacinėse gairėse dėl dovanų ir paslaugų priėmimo apribojimų.

- VTEK vaizdo medžiaga;
- STT paskaitų ciklas. #2 Dovanų politika;
- STT antikorupcinio švietimo e. mokymo platforma;
- „Skaidrumo akademija“ nuotolinės diskusijos „Dovanų politika: praktiniai taikymo aspektai“ medžiaga;
- Įstaigos dovanų, taip pat reprezentacijai skirtų dovanų perdavimo, vertinimo, registravimo, saugojimo ir eksponavimo tvarkos aprašas;
- Veiksmų įstaigoje gavus neteisėtą atlygį tvarkos aprašas.

VIEŠOJO SEKTORIAUS SUBJEKTŲ DOVANŲ VERTINIMO IR SAUGOJIMO TVARKOS PAVYZDŽIAI:

- Žemės ūkio ministerijos dovanų, gautų pagal tarptautinį protokolą, administravimo tvarkos aprašas;
- Vilniaus miesto apylinkės teismo dovanų, gautų pagal tarptautinį protokolą ar tradicijas taip pat reprezentacijai skirtų dovanų, perdavimo, vertinimo, registravimo, saugojimo ir eksponavimo tvarkos aprašas;
- Vilniaus miesto savivaldybės administracijos darbuotojų pagal tarptautinį protokolą ar tradicijas gautų dovanų ir reprezentacijai skirtų dovanų perdavimo, įvertinimo, apskaitos ir saugojimo tvarkos aprašas;
- Kauno technologijos universiteto dovanų, gautų pagal tarptautinį protokolą ar tradicijas, taip pat reprezentacijai skirtų dovanų perdavimo, vertinimo, registravimo, saugojimo ir eksponavimo tvarkos aprašas.

VIEŠOJO SEKTORIAUS SUBJEKTŲ DOVANŲ POLITIKOS PAVYZDŽIAI:

- Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybos dovanų politika;
- Lietuvos Respublikos susisiekimo ministerijos ir jos reguliavimo srities įmonių, įstaigų ir bendrovių dovanų politika;
- Valstybinės mokesčių inspekcijos nulinė dovanų politika;
- Klaipėdos miesto savivaldybės nulinės tolerancijos korupcijai politikos gairės.

4.4.2. Vidiniai informacijos apie pažeidimus teikimo kanalai ir pranešėjų apsauga

Siekiant nustatyti viešojo sektoriaus subjekte galimai daromus pažeidimus, svarbu sudaryti galimybę pranešti apie šiuos pažeidimus asmenims, kurie dėl jų santykio su viešojo sektoriaus subjektu gali šiuos pažeidimus pastebėti (kuriuos sieja ir siejo tarnybos, darbo santykiai ar sutartiniai[18] santykiai arba įdarbinimo ar kiti ikisutartiniai santykiai, taip pat savarankiškai dirbančio asmens statusą turintys asmenys, akcininkas ar asmuo, priklausantis įmonės administraciniam, valdymo ar priežiūros organui (įskaitant vykdomųjų galių neturinčius narius, taip pat savanorius ir apmokamus ar neapmokamus stažuotojus), arba bet kuris fizinis asmuo, dirbantis prižiūrint ir vadovaujant rangovams, subrangovams ir (ar) tiekėjams). Tai užtikrina

18 Konsultavimo, rangos, subrangos, stažuotės, praktikos, savanoriškos veiklos ir pan.

PAĮ nuostatos, įpareigojančios diegti vidinius informacijos apie pažeidimus teikimo kanalus (toliau – vidinis kanalas) viešojo sektoriaus subjekte.

Diegiant vidinius kanalus svarbu užtikrinti, kad:

1. įstaigos vadovas paskirtų kompetentingą subjektą (asmenį[19], asmenų grupę ar specialų padalinį), kuris administruotų vidinį kanalą ir nagrinėtų vidiniu kanalu gautą informaciją apie pažeidimus, užtikrintų asmens, pateikusio informaciją apie pažeidimus, konfidencialumą, rinktų ir kauptų nuasmenintus statistinius duomenis, susijusius su gautų pranešimų skaičiumi, ir sistemintų tų duomenų nagrinėjimo rezultatus;
2. įstaiga imtųsi reikiamų veiksmų (techninių, organizacinių ir kt.), kad būtų įdiegtas vidinis kanalas, kuriame informaciją būtų galima teikti vienu ar daugiau būdų (asmeniškai kompetentingam subjektui, paštu arba el. paštu, naudojantis interneto platformomis, telefonu ir pan.);
3. įstaiga nustatytų vidines administracines procedūras, užtikrinančias vidiniu kanalu gautos informacijos turinio ir kitų duomenų, leidžiančių identifikuoti informaciją apie pažeidimą pateikusį asmenį, konfidencialumą;
4. kompetentingas subjektas laikytųsi Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2018 m. lapkričio 14 d. nutarimu Nr. 1133 „Dėl Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymo įgyvendinimo“ patvirtinto Vidinių informacijos apie pažeidimus teikimo kanalų įdiegimo ir jų funkcionavimo užtikrinimo tvarkos aprašo reikalavimų;
5. informaciją apie pažeidimą pateikusiam asmeniui, dėl jam galimo ar daromo neigiamo poveikio, susijusio su informacijos apie pažeidimą pateikimo faktu, būtų sudaryta galimybė konsultuotis su kompetentingu subjektu dėl savo teisių gynimo būdų ar priemonių, įskaitant galimybę kreiptis į Lietuvos Respublikos prokuratūrą dėl jo pripažinimo pranešėju;
6. užtikrinti informaciją apie pažeidimą pateikusio asmens konfidencialumą.

Visose valstybės ar savivaldybės įstaigose, o įstaigose, priklausančiose kitos institucijos valdymo sričiai, privalo būti įdiegtas vidinis kanalas bei užtikrintas jo tinkamas funkcionavimas. Tais atvejais, kai institucijos įdiegtu vidiniu kanalu gali naudotis šios institucijos valdymo sričiai priskirtos ar pavaldžios įstaigos darbuotojai, pastarosiose įstaigose vidiniai kanalai gali būti nediegiami. Tokiu atveju svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad pagrindinės institucijos, kurios vidiniu kanalu yra naudojamasi, reglamentavime būtų numatyta, jog toks vidinis kanalas skirtas ir jai pavaldžioms ir (ar) valdymo srities įstaigoms, o pavaldžių ir (ar) valdymo srities

19 Pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2021 m. gruodžio 29 d. nutarimo Nr. 1155 „Dėl už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą atsakingų subjektų pavyzdinių nuostatų ir pareigybės aprašymo patvirtinimo“ Už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą atsakingo padalinio pavyzdinių nuostatų 6.1 punktas ir Už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą atsakingo asmens pavyzdinio pareigybės aprašymo 2.3 punktas.

įstaigų svetainėje bet kuriuo atveju būtų viešinama informacija apie vidinį kanalą (šiuo atveju – kitos įstaigos).

Svarbu atminti, kad įstaigoje turi būti užtikrinta, kad informaciją apie pažeidimą pateikiantis asmuo turėtų galimybę pranešti apie pažeidimą įstaigos vidiniu kanalu, todėl informaciją apie vidinį kanalą būtina skelbti tiek vidinės, tiek išorės įstaigos interneto svetainėje.

Asmenys, teikiantys informaciją apie viešojo sektoriaus subjekte daromus teisės pažeidimus, yra svarbūs atskleidžiant bei užkertant kelią tokiems teisės pažeidimams ir apsaugant visuomenės gerovę, todėl įstaigos darbuotojai turi būti periodiškai mokomi atpažinti teisės (taip pat ir korupcinio pobūdžio) pažeidimus bei jiems primenama (pvz., el. paštu, žodžiu, atnaujinant informaciją įmonės intraneto ir interneto svetainėse) apie galimybę pranešti apie pažeidimus vidiniu kanalu.

AKTUALŪS TEISĖS AKTAI:

- Direktyva dėl asmenų, pranešančių apie Sąjungos teisės pažeidimus, apsaugos;
- PAĮ;
- Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2018 m. birželio 25 d. įsakymas Nr. I-207 „Dėl Pranešimų apie pažeidimus įstaigose pateikimo Lietuvos Respublikos prokuratūrai tvarkos aprašo patvirtinimo“;
- Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2018 m. lapkričio 14 d. nutarimas Nr. 1133 „Dėl Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymo įgyvendinimo“;
- Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2021 m. gruodžio 29 d. nutarimas Nr. 1155 „Dėl už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą atsakingų subjektų pavyzdinių nuostatų ir pareigybės aprašymo patvirtinimo“.

METODINĖ INFORMACIJA:

- Lietuvos Respublikos prokuratūros skelbiama aktuali informacija pranešėjams;
- STT skelbiama aktuali informacija apie pranešimus apie korupciją;
- STT antikorupcinio švietimo e. mokymo platforma;
- Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymo praktinio taikymo ir įgyvendinimo metodologinis vadovas;
- „Skaidrumo akademija“ renginio apie pranešėjų apsaugos užtikrinimą medžiaga;
- Pranešėjams skirtas interneto puslapis http://www.pranesktiesa.lt.

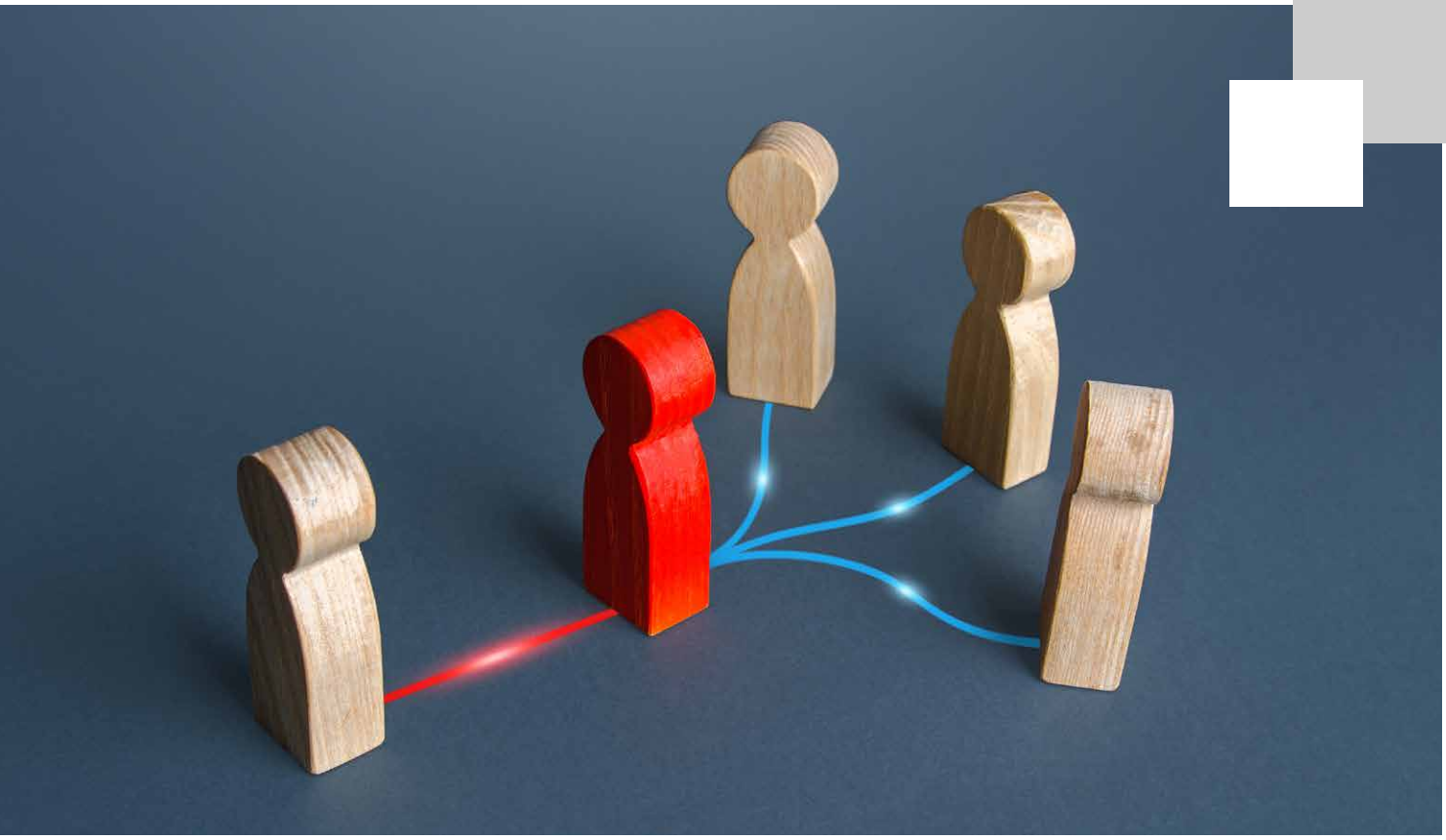
4.4.3. Lobistinės veiklos įstatymo įgyvendinimas

Lobistinės veiklos skaidrumas svarbus mažinant korupcijos rizikas, siejamas su neteisėta lobistų įtaka. Siekiant užtikrinti lobistinės veiklos skaidrumą, svarbu:

- laikantis LVĮ reikalavimų, viešojo sektoriaus subjektų vadovams nustatyti tvarką, pagal kurią įstaigoje dirbantys asmenys[20] turi deklaruoti jų atžvilgiu vykdytą lobistinę veiklą;
- viešojo sektoriaus subjektų vadovams ar jų įgaliotiems atstovams prižiūrėti lobistinę veiklą viešojo sektoriaus subjektų vadovų nustatyta tvarka;
- LVĮ nustatytiems asmenims[21] deklaruoti jų atžvilgiu vykdytą lobistinę veiklą dėl kiekvieno teisės akto projekto;
- Respublikos Prezidentui, Seimo, Vyriausybės nariams, viceministrams, Seimo, Vyriausybės, ministerijų kancleriams, parlamentinių politinių partijų vadovams, merams, savivaldybių tarybų nariams, savivaldybių administracijų direktoriams ir jų pavaduotojams viešai skelbti savo darbotvarkes juridinių asmenų, kuriuose jie eina pareigas, interneto svetainėse;

20 LVĮ 5 straipsnio 4 dalis.

21 LVĮ 5 straipsnio 3 dalis.

- asmenims, kuriems lobistine veikla siekiama daryti įtaką, nepriimti iš lobistų dovanų ar kitokio atlygio.

Pastebėtina, kad pareigas, susijusias su veiksmais, kurių reikia LVĮ įgyvendinimui viešojo sektoriaus subjekte užtikrinti, galima priskirti už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą atsakingam subjektui[22], kuris pagal turimą informaciją galėtų prižiūrėti, ar laiku ir tinkamai užpildytos deklaracijos, susipažinti su deklaracijoje pateiktais duomenimis, priminti apie privalomą deklaracijos pildymą tuo atveju, kai yra gauta pagrįsta informacija apie tai, kad darbuotojas nesilaiko viešojo sektoriaus subjekto nustatytos tvarkos ar nevykdo LVĮ reikalavimų.

AKTUALŪS TEISĖS AKTAI:

- LVĮ;
- Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2021 m. gruodžio 29 d. nutarimo Nr. 1155 „Dėl už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą atsakingų subjektų pavyzdinių nuostatų ir pareigybės aprašymo patvirtinimo“.

METODINĖ INFORMACIJA:

- VTEK parengta atmintinė viešajam sektoriui „5 žingsniai skaidraus lobizmo link“;
- VTEK rekomendacijos „Kaip bendrauti su lobistais“.

4.4.4. Teisės (darbo pareigų) pažeidimų (įskaitant korupcinio pobūdžio) prevencija ir tyrimas

Siekiant išvengti pažeidimų padarymo, viešojo sektoriaus subjekte vykdoma pažeidimų prevencija, tačiau siekiant užtikrinti viešojo sektoriaus subjekte nustatytų taisyklių laikymąsi, viešojo sektoriaus subjekto vadovui taip pat būtina reaguoti į įstaigoje galimai padarytus pažeidimus, kurie tiriami pagal kituose įstatymuose ir kituose teisės aktuose nustatytą tvarką.

Pažeidimų prevencija gali būti vykdoma įvairiais būdais, kurių sąrašas negali būti baigtinis (tiek įvairios antikorupcinio sąmoningumo didinimo formos, tiek tinkamų kontrolės mechanizmų nustatymas ir taikymas, rizikų nustatymas ir priemonių joms šalinti taikymas, nustačius pažeidimus vykdoma procesų peržiūra ir tobulinimas, įvykusių situacijų aptarimas ir kt.).

22 Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2021 m. gruodžio 29 d. nutarimo Nr. 1155 „Dėl už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą atsakingų subjektų pavyzdinių nuostatų ir pareigybės aprašymo patvirtinimo“ Už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą atsakingo padalinio pavyzdinių nuostatų 6.4 punktas ir Už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą atsakingo asmens pavyzdinio pareigybės aprašymo 3.6 punktas.

Galimai padaryti pažeidimai įstaigose tiriami pagal kompetenciją. Atsižvelgiant į tai, viešojo sektoriaus subjektuose imamasi šių veiksmų:

- esant nusikalstamos veikos požymių – turima informacija perduodama ikiteisminio tyrimo įstaigai;
- esant darbo pareigų pažeidimui – veika tiriama pagal viešojo sektoriaus subjekto darbuotojų veiklą reglamentuojančius teisės aktus, pavyzdžiui, darbuotojams pagal Lietuvos Respublikos darbo kodeksą, statutiniams pareigūnams – jų veiklą reglamentuojančius statutus, valstybės tarnautojams – Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymą, valstybės pareigūnams – jų veiklą reglamentuojančius įstatymus, kurie nustato pažeidimų tyrimo tvarką ir terminus;
- už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą atsakingas subjektas vykdo pažeidimų tyrimą arba dalyvauja juos tiriant[23].

AKTUALŪS TEISĖS AKTAI:

- KPĮ 21 straipsnio „Savarankiškos įstaigos“ 2 dalis, 24 straipsnio „Už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą atsakingi subjektai“ 5 dalies 1 punktas;
- Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2021 m. gruodžio 29 d. nutarimo Nr. 1155 „Dėl už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą atsakingų subjektų pavyzdinių nuostatų ir pareigybės aprašymo patvirtinimo“;
- Tarnybinių nuobaudų skyrimo valstybės tarnautojams tvarkos aprašas;
- Viešojo saugumo tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos darbuotojų, dirbančių pagal darbo sutartis, darbo pareigų pažeidimo tyrimo atlikimo tvarkos aprašas;
- Tarnybinių patikrinimų atlikimo, tarnybinių nuobaudų vidaus tarnybos sistemos pareigūnams skyrimo ir panaikinimo tvarkos aprašas.

23 KPĮ 24 straipsnio 5 dalies 1 punktas; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2021 m. gruodžio 29 d. nutarimo Nr. 1155 „Dėl už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą atsakingų subjektų pavyzdinių nuostatų ir pareigybės aprašymo patvirtinimo“ Už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą atsakingo padalinio pavyzdinių nuostatų 5.4 ir 9 punktas ir Už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą atsakingo asmens pavyzdinio pareigybės aprašymo 2.1 punktas.

5 Rekomendacinio pobūdžio korupcijos prevencijos priemonės

5.1. Korupcijos pasireiškimo tikimybės nustatymas

Bet kurio viešojo sektoriaus subjekto veikloje kuriant korupcijai atsparią aplinką būtina nustatyti korupcijos rizikas ir jų veiksnius, nes tik tuomet, kai yra žinomos šios rizikos ir konkretūs jų veiksniai, galima parinkti tikslines priemones jiems mažinti ar šalinti, siekiant efektyvios korupcijos prevencijos veiklos. Korupcijos rizikų ir jų veiksnių nustatymas glaudžiai susijęs ir su kitų korupcijos prevencijos priemonių įgyvendinimu – pavyzdžiui, korupcijos prevencijos veiksmų planų ir antikorupcinio elgesio standartų su pavyzdiniais korupcinio pobūdžio rizikos atvejais ir darbuotojų veiksmais su jais susidūrus rengimu. Priešingu atveju dažnai galima susidurti su deklaratyviais dokumentais, kurie neatspindi aktualių klausimų ir siekiamo tikslo.

Vienas iš galimų būdų korupcijos rizikoms nustatyti – KPĮ siūlomas korupcijos pasireiškimo tikimybės (toliau – KPT) nustatymas, kurio tikslas – antikorupciniu požiūriu įvertinti viešojo sektoriaus subjekto veiklą, nustatyti rizikas, galinčias pasireikšti viešojo sektoriaus subjekto veiklos srityse ir sudaryti prielaidų darbuotojams ar kitiems asmenims padaryti korupcinio pobūdžio teisės pažeidimus, apskaičiuoti šių rizikų lygį, suskirstyti jas pagal svarbą, nustatyti

korupcijos rizikos veiksnius, sudarančius prielaidų korupcijos rizikoms kilti, ir parengti priemones nustatytoms rizikoms mažinti ir (ar) jų veiksniams šalinti. Ši priemonė skirta atlikti pačiam viešojo sektoriaus subjektui, kurią pasiūlyti atlikti gali ir savarankiška įstaiga ar kitas viešojo sektoriaus subjektas, kuriam šis subjektas yra pavaldus ir (ar) priskirtas valdymo sričiai. Pažymėtina, kad savarankiška įstaiga savo nuožiūra turi teisę atlikti KPT nustatymą viešojo sektoriaus subjekte, kuris jai yra pavaldus ir (ar) priskirtas jos valdymo sričiai[24].

Siekiant efektyviai atlikti KPT nustatymą, svarbu atkreipti dėmesį, kad:

1. vadovo vaidmuo ir požiūris į skaidrią įstaigos veiklą yra vienas iš svarbiausių antikorupcinės aplinkos kūrimo elementų. Atliekant KPT nustatymą viešojo sektoriaus subjekte, vadovas turi rodyti lyderystę ir įsitraukimą, paaiškinti šios procedūros reikšmę ir naudą, įtraukti kolektyvą į procesą bei užtikrinti KPT nustatymo atlikimui reikalingos informacijos prieinamumą;
2. nustatant korupcijos rizikas tikslinga vertinti visos įstaigos veiklą, ir tik tais atvejais, kai tai objektyviai neįmanoma dėl didelio įstaigos veiklos sričių skaičiaus ir (ar) nepakankamų resursų, atlikti tai tik tam tikrose (pirmiausia – problemiškiausiose) įstaigos veiklos srityse[25] ar padaliniuose;
3. savarankiškoms įstaigoms verta įsivertinti galimybę ir poreikį atlikti KPT nustatymą savo valdymo srities viešojo sektoriaus subjektuose, pvz., „horizontaliai“ įvertinant tam tikrą veiklos sritį;
4. reikšminga užtikrinti analizuojamose srityse dirbančių darbuotojų pasitelkimą;
5. tikslingas rizikų valdymo integralumas – korupcinio pobūdžio rizikas rekomenduojama nustatyti ir vertinti pagal STT patvirtintas rekomendacijas, bet integruojant šį procesą į įstaigoje taikomą visų rizikų valdymo procesą;
6. rizikų nustatymas nėra savitikslis procesas, būtina užtikrinti savalaikį korupcijos rizikos ir (ar) rizikos veiksnių sumažinimo ar pašalinimo priemonių nustatymą ir įgyvendinimą, už rizikos valdymą atsakingo asmens paskyrimą, nustatyti aiškius rezultato, kurio laukiama įvykdžius priemonę, vertinimo kriterijus.

24 Šią teisę taip pat turi KPĮ 2 straipsnio 14 dalies 3 punkte nurodyti viešojo sektoriaus subjektai dėl šio įstatymo 2 straipsnio 14 dalies 2 ir 4 punktuose nurodytų viešojo sektoriaus subjektų.

25 Viešojo sektoriaus subjektams, turintiems daug veiklos sričių, prieš pradedant KPT nustatymo atlikimą, rekomenduojama sudaryti visų veiklos sričių sąrašą.

Atliekant KPT nustatymą rekomenduojama laikytis šių pagrindinių žingsnių:

1. Sprendimo atlikti KPT priėmimas- viešojo sektoriaus subjekto (arba savarankiškos įstaigos, jeigu KPT nustatymas bus atliekamas ir pavaldžių ir (ar) valdymo sričiai priklausančių įstaigų atžvilgiu) vadovas priima sprendimą atlikti KPT nustatymą.
2. Konteksto nustatymas – surenkama kuo išsamesnė informacija apie viešojo sektoriaus subjektui galimas aktualias korupcijos rizikas, reikalinga tinkamam ir objektyviam KPT nustatymo atlikimui.
3. Rizikų nustatymas – pagal surinktą informaciją nustatomos galimos korupcijos rizikos, susijusios su viešojo sektoriaus subjekto veikla. Rizikoms identifikuoti rekomenduojama atsižvelgti į Korupcijos pasireiškimo tikimybės nustatymo ir jo atlikimo tvarkos rekomendacijų (toliau – KPT rekomendacijos) 1 priedą, kuriame nurodytos tipinės įvairiose veiklos srityse pasireiškiančios korupcijos rizikos ir jų veiksniai.
4. Rizikų prioritetų nustatymas – identifikuotos rizikos vertinamos ir suskirstomos pagal poveikio ir tikimybės kriterijus (matricų metodas – žalios, geltonos ir raudonos rizikos, atitinkančios žemą, vidutinį ir aukščiausią rizikingumo lygius).
5. Rizikos veiksnių nustatymas- aukščiausio (raudono) rizikingumo lygio rizikoms atliekamas korupcijos rizikos veiksnių nustatymas (pildomas KPT rekomendacijų 3 priedas).
6. Kontrolės priemonių nustatymas – 1) žemo (žalio) rizikingumo lygio rizikoms mažinti nustatyti atskirų priemonių netikslinga; 2) nustatytoms vidutinio (geltono) rizikingumo lygio rizikoms mažinti rekomenduojama atlikti šią (-as) sritį (-is) reglamentuojančių vidaus teisės aktų ir jų projektų antikorupcinius vertinimus, papildyti antikorupcinio elgesio kodeksą arba taisykles situacijomis, kaip darbuotojams elgtis susidūrus su šiomis rizikomis, taikyti darbuotojų sąmoningumo didinimo priemones; gali būti atliekamas ir korupcijos rizikos veiksnių nustatymas veiklos srityse, kuriose gali šios rizikos pasireikšti, ir pateikiamas KPT nustatymo išvadoje; 3) aukščiausio (raudono) rizikingumo lygio rizikoms šalinti (mažinti) parenkamos priemonės pagal nustatytus korupcijos rizikos veiksnius, taip pat gali būti papildomas antikorupcinio elgesio kodeksas ar taisyklės situacijomis, kaip darbuotojams elgtis susidūrus su šiomis rizikomis, organizuojami mokymai.
7. KPT nustatymo išvados surašymas (KPT rekomendacijų 2 priedas).
8. Sprendimą dėl KPT nustatymo priėmusio viešojo sektoriaus subjekto vadovas ar jo įgaliotas asmuo patvirtina išvadą ir priima sprendimus dėl rizikos mažinimo ir (ar) jos veiksnių pašalinimo priemonių taikymo.
9. KPT nustatymo išvada paskelbiama viešojo sektoriaus subjekto interneto svetainėje.
10. Kontrolės priemonių įgyvendinimas ir įgyvendinimo stebėsena – rekomenduojama nustatytų rizikų mažinimo ir (ar) korupcijos rizikos veiksnių šalinimo priemones įtraukti į viešojo sektoriaus subjekto korupcijos prevencijos veiksmų planą arba metinį veiklos planą.

11. Po vienų metų nuo KPT nustatymo išvados patvirtinimo interneto svetainėje paskelbiama, kokie veiksmai buvo atlikti ir kokie rezultatai pasiekti mažinant rizikas ir (ar) šalinant jų veiksnius.

AKTUALŪS TEISĖS AKTAI:

- KPĮ 10 straipsnis „Korupcijos pasireiškimo tikimybės nustatymas“, 24 straipsnio „Už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą atsakingi subjektai“ 5 dalies 2 punktas;
- Korupcijos pasireiškimo tikimybės nustatymo ir jo atlikimo tvarkos rekomendacijos (patvirtintos Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos direktoriaus 2021 m. lapkričio 30 d. įsakymu Nr. 2-246);
- Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2021 m. gruodžio 29 d. nutarimo Nr. 1155 „Dėl už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą atsakingų subjektų pavyzdinių nuostatų ir pareigybės aprašymo patvirtinimo“.

METODINĖ INFORMACIJA:

- „Skaidrumo akademija“ renginio „Rizikų valdymas: galimybės kuriant korupcijai atsparią aplinką“ medžiaga;
- Metodinės pagalbos renginio „KPT nustatymo praktiniai aspektai“ medžiaga.

VIEŠOJO SEKTORIAUS SUBJEKTŲ PAVYZDŽIAI:

- Valstybinės mokesčių inspekcijos rizikos ir kokybės valdymo politika;
- Aplinkos ministerijos sektoriaus rizikų valdymo politika;
- Lietuvos transporto saugos administracijos rizikų valdymo politika.

5.2. Korupcijos prevencijos veiksmų plano rengimas ir jo įgyvendinimo stebėsena

Korupcijos prevencijos veiksmų plano (toliau – Planas) paskirtis – užtikrinti ilgalaikę, veiksmingą ir kryptingą korupcijai atsparios aplinkos kūrimo ir kontrolės sistemą viešojo sektoriaus subjekte. Aktualu parengti Planą, kai nustatyta ne viena korupcijos rizika ir (ar) būtina taikyti ne vieną korupcijos rizikos mažinimo ar šalinimo priemonę, kai yra skirtingi vykdytojai, terminai ir kt. Šiuo atveju Planas padeda išlaikyti sisteminį struktūruotą požiūrį ir veikimą kuriant korupcijai atsparią aplinką. Viešojo sektoriaus subjekto vadovui priėmus sprendimą parengti Planą, už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą atsakingas subjektas rengia Planą ir atlieka jo įgyvendinimo stebėseną.

Rengiant Planą, svarbu:

1. įvertinti ankstesnių planų efektyvumą (įskaitant pasiteisinusias ar nepasiteisinusias priemones, to priežastis, priemonių tikslingumą), užtikrinti Plano nuoseklumą, vientisumą ir logiškumą;
2. Planą orientuoti į korupcijos rizikos mažinimą ir korupcijos rizikos veiksnių šalinimą, kas pasiekiama, kai Plano priemonės susijusios su aplinkos analize ir korupcijos rizikomis, kurias siekiama valdyti;
3. Planą rengti ne per trumpam laikotarpiui, kad būtų suteikiamas laikas nustatytoms korupcijai atsparios aplinkos kūrimo priemonėms įgyvendinti, ir ne per ilgam, kad būtų galima laiku įvertinti priemonių efektyvumą, situacijos pokyčius, naujai nustatytas rizikas ir koreguoti ar parinkti naujas korupcijai atsparios aplinkos kūrimo priemones (pavyzdžiui, 1-3 metų laikotarpiui);
4. rengiant Planą vadovautis KPĮ, Nacionalinės darbotvarkės korupcijos prevencijos klausimais ir jos plano nuostatomis, jose numatytomis priemonėmis, atsižvelgti į korupcijos rizikos valdymo vertinimo, atsparumo korupcijai lygio nustatymo rezultatus ir kitą informaciją, gautą atlikus kitas korupcijos prevencijos priemones, kaip pavyzdžiui, KPT nustatymą, korupcijos rizikos analizę ar teisės aktų ar jų projektų antikorupcinį vertinimą, kurių metu nustatyti korupcijos rizikos veiksniai ir pateikti siūlymai dėl kritinių korupcijos rizikos veiksnių mažinimo ar šalinimo;
5. Plane pateikti korupcijos rizikos veiksnių analizę, nurodyti korupcijos rizikos mažinimo priemones, jų vykdytojus, įgyvendinimo terminus, aiškius priemonių įgyvendinimo vertinimo kriterijus;
6. Plane nustatyti veiksmingumo ir (ar) poveikio vertinimo atlikimo tvarką.

Siekiant nuosekliai vertinti pasiektą pažangą, laiku nustatyti kliūtis ir problemas įgyvendinant Planą, siūloma:

1. reguliariai vykdyti Plano įgyvendinimo stebėseną ir vertinimą, atsižvelgiant į kintančias aplinkybes ir veiksnius, turinčius ar galinčius turėti įtakos Plano įgyvendinimui;
2. periodiškai, ne rečiau kaip kartą per metus (pavyzdžiui, pasibaigus kalendoriniams metams), apibendrintą informaciją apie Plano įgyvendinimo eigą ir veiksmingumą teikti Plano įgyvendinimą koordinuojantiems ir kontroliuojantiems asmenims ir skelbti viešai;
3. Plano įgyvendinimą koordinuojantiems ir kontroliuojantiems asmenims įvertinti pateiktą informaciją apie Plano įgyvendinimo eigą ir veiksmingumą ir prireikus nedelsiant imtis priemonių šalinti nustatytas kliūtis ir problemas, dėl kurių gali būti nepasiekti Plano tikslai ir uždaviniai, laiku neįvykdytos Plano priemonės.

STT, KPĮ nustatyta tvarka vertindama Planus, jų projektus ir Planų įgyvendinimą bei viešojo sektoriaus subjektams teikdama rekomendacinio pobūdžio pasiūlymus dėl šių planų ir (ar) jų įgyvendinimo tobulinimo, dažnai pastebi šiuos tobulintinus Planų rengimo ir įgyvendinimo aspektus:

- neatliekama arba nenuosekliai ir (ar) paviršutiniškai atliekama aplinkos analizė, korupcijos rizikų ir jų veiksnių identifikavimas, neretai išvardijamos tik bendros prielaidos korupcijai atsirasti ar pateikiami sociologinių tyrimų duomenys, kurie neretai nėra išsamiau analizuojami ir neretai net nepanaudojami tolimesniuose Plano rengimo etapuose. Tai lemia ir kitus dažniausiai pasitaikančius trūkumus: a) neaiškus tokio Plano bendras tikslas, o neturint aiškaus ir konkretaus tikslo, dažnu atveju Planai būna daugiau šabloniniai, mažai besiskiriantys vieni nuo kitų, atskiras jų nuostatas nukopijuojant nuo įvairių viešojo sektoriaus subjektų Planų; b) pernelyg abstraktūs ir deklaratyvūs Plano tikslai, kuriems įgyvendinti numatomos sunkiai pamatuojamos priemonės; c) Plane numatomos priemonės nėra tikslinės, t. y. nėra nukreiptos į konkrečių korupcijos rizikos veiksnių mažinimą ar šalinimą, nes šie veiksniai prieš rengiant Planą nebuvo nustatyti;
- prieš rengiant Planą dažnai nėra vertinamas ankstesnio pasibaigusio laikotarpio Plano efektyvumas, neišsiaiškinama, kurios įgyvendintos korupcijos rizikos mažinimo priemonės buvo veiksmingos, o kurios nedavė norimų rezultatų ir kodėl, ar sumažėjo (ir kiek) korupcijos rizika viešojo sektoriaus subjekte, įgyvendinus ankstesnės Plane numatytas priemones;
- užsibrėžtų uždavinių ir korupcijos rizikos mažinimo priemonių įgyvendinimo vertinimo kriterijai dažnai neturi apčiuopiamos, skaitinės ar procentinės išraiškos, todėl priemonių įgyvendinimo efektyvumą ir rezultatyvumą įvertinti yra sudėtinga, dėl ko ir ataskaitose apsiribojama bendro pobūdžio informacijos pateikimu, tačiau nepateikiamos išvados, ar konkreti korupcijos rizikos mažinimo priemonė buvo įgyvendinta, ar ne;

- nustatomi pernelyg abstraktūs korupcijos rizikos mažinimo priemonių įgyvendinimo terminai (pvz., „nuolat“, „kasmet“, „2022 metais“) arba jie iš viso nenustatomi, todėl sudėtinga įvertinti, ar korupcijos rizikos mažinimo priemonė įgyvendinta laiku ir apskritai ji yra įgyvendinta;
- pasigendama Plano stebėsenos, vertinimo ir kontrolės procesų aprašymo, Planą įgyvendinančių subjektų atskaitomybės nustatymo, Plano atnaujinimo tvarkos, todėl dažnai Planai nėra koreguojami pagal naujai paaiškėjusias problemas ir joms spręsti retai papildomas Planas;
- stebėsenos metu pateikiama informacija tik apie įgyvendintas korupcijos rizikos mažinimo priemones, tačiau nutylima apie neįgyvendintas;
- stebėsenos metu neanalizuojamos konkrečių korupcijos rizikos mažinimo priemonių neįvykdymo priežastys, neteikiami pasiūlymai dėl efektyvesnio Plano vykdymo, jo tikslinimo ir (ar) keitimo;
- dažnai ataskaitos apie Plano vykdymo rezultatus neskelbiamos viešojo sektoriaus subjektų interneto svetainėse.

AKTUALŪS TEISĖS AKTAI:

- KPĮ 7 straipsnis „Korupcijos prevencijos planavimo dokumentai“, 24 straipsnio „Už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą atsakingi subjektai“ 5 dalies 9 punktas;
- Šakinių, savivaldybių, savarankiškų įstaigų veiklos sričių ir viešojo sektoriaus subjektų korupcijos prevencijos veiksmų planų rengimo gairės, patvirtintos Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos direktoriaus 2021 m. lapkričio 30 d. įsakymu Nr. 2-246 „Dėl korupcijos prevencijos veiksmų planų, jų projektų ir planų įgyvendinimo vertinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“;
- Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2021 m. gruodžio 29 d. nutarimo Nr. 1155 „Dėl už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą atsakingų subjektų pavyzdinių nuostatų ir pareigybės aprašymo patvirtinimo“.

METODINĖ INFORMACIJA:

- STT internetinės svetainės „Korupcijos prevencija“ skiltyje esanti informacija „Korupcijos prevencijos planavimo dokumentai“;
- Metodinės pagalbos renginio „Korupcijos prevencijos veiksmų planų parengimo teoriniai ir praktiniai aspektai“ medžiaga.

6 Kitos priemonės ir veiklos kuriant korupcijai atsparią aplinką

Viešojo sektoriaus subjektai, siekdami išsiaiškinti darbuotojų požiūrį į korupciją, jos toleravimą įstaigoje, korupcijos rizikas bei paskatinti tiek įstaigos darbuotojų, tiek besikreipiančių į viešąjį sektorių klientų skaidrų elgesį, įgyvendina ir kitas KPĮ nenustatytas priemones ir veiklas, kurių vykdymas ne maža dalimi prisideda prie įstaigos veiklos skaidrinimo, pavyzdžiui:

- darbuotojų tolerancijos korupcijai nustatymo apklausa (pvz., Klaipėdos miesto savivaldybės administracijos valstybės tarnautojų (darbuotojų) tolerancijos korupcijai tyrimai, Valstybinės mokesčių inspekcijos tolerancijos korupcijai indekso tyrimas);
- asmenų, dalyvaujančių įstaigos vykdomose viešųjų pirkimų procedūrose, apklausa (pvz., įmonių, dalyvavusių LR muitinės viešuosiuose pirkimuose, apklausa), kitos grįžtamojo ryšio apklausos dėl suteiktų paslaugų kokybės;
- įsitraukimas į projektą „Skaidrumo akademija“ dalyvio teisėmis (nario anketa);
- įstaigos vadovo viešas kreipimasis (vaizdo įrašu ar laišku) išreikšiant netoleravimą korupcijai įstaigos interneto svetainėje, visuomenės informavimo vietose, socialiniuose tinkluose (pvz., VšĮ Nacionalinio kraujo centro direktoriaus, VšĮ Telšių rajono pirminės sveikatos priežiūros centro vadovo, VšĮ Palangos vaikų reabilitacijos sanatorijos „Palangos gintaras“ direktoriaus, Joniškio ligoninės vadovo kreipimasis);

- savarankiškos įstaigos ir jai pavaldžių ir (ar) valdymo sričiai priskirtų viešojo sektoriaus subjektų už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą atsakingų subjektų periodiniai susitikimai diskutuojant aktualiomis korupcijos prevencijos temomis ir (ar)kviečiant ir kitų įstaigų korupcijos prevencijos srities ekspertus ir apsikeičiant gerąja praktika (pvz., Susisiekimo ministerijos organizuojami susitikimai „Skaidrumo popietė“);
- atsparumo korupcijai indekso nustatymas ir skaidrios įstaigos vardo suteikimas (pvz., skaidrios asmens sveikatos priežiūros įstaigos vardo suteikimas);
- papildomų, kitų nei PAĮ reglamentuojamų, pranešimų kanalų (pvz., pasitikėjimo linijos) steigimas, kuriais asmenys (gyventojai, viešųjų paslaugų gavėjai, ūkio subjektai ir kt.) gali pranešti apie įstaigos darbuotojų galimai neteisėtus veiksmus, neveikimą, netinkamą pareigų vykdymą, piktnaudžiavimą suteiktais įgaliojimais ir veiksmus, susijusius su galima korupcija, siekiant sudaryti galimybę ir kitiems asmenims (ne įstaigos esamiems ar buvusiems darbuotojams) pranešti apie darbuotojų neteisėtus veiksmus bei šiems veiksmams užkirsti kelią (pvz., Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos Pasitikėjimo linija; Karo policijos pranešimų kanalas „Pranešti apie pažeidimus“; Šiaulių miesto savivaldybės administracijos pranešimų kanalas gyventojams „Pranešti apie pažeidimą“);
- informacijos apie paramos davėjus ir jų laimėtus viešuosius pirkimus viešinimas (pavyzdžiui, Viešoji įstaiga Regioninė Telšių ligoninė, VšĮ Ukmergės ligoninė);
- įvairių sociologinių ir mokslinių tyrimų, kuriais matuojamas korupcijos lygis ar jos paplitimas konkrečioje valstybėje, korupcijos poveikis visuomenei ir verslui, analizė vertinant antikorupcinę aplinką (pavyzdžiui, „Lietuvos korupcijos žemėlapis“, Korupcijos suvokimo indeksas, Eurobarometro tyrimas ir kiti tyrimai);
- aktualios informacijos, reikšmingos įstaigos veiklai, paieška ir analizė dėl galimų rizikų (skundų, pranešimų, pareiškimų dėl viešojo sektoriaus subjekto atliktų veiksmų ir (ar) priimtų sprendimų analizė, visuomenės informavimo priemonėmis paskelbtos neigiamos informacijos apie įstaigos veiklą ar jos darbuotojus analizė, STT nustatytų korupcijos rizikos veiksnių, teisinio reguliavimo trūkumų įvairiose veiklos srityse ir bei kitų institucijų atliktų tyrimų analizė (pvz., Valstybės kontrolės veiklos ataskaitos));
- kitos veiklos, prisidedančios prie korupcijai atsparios aplinkos kūrimo.

Atkreiptinas dėmesys, kad viešojo sektoriaus subjekte kitos priemonės ir veiklos pasirenkamos įgyvendinti, atsižvelgiant į įstaigos veiklos pobūdį ir priemonės ar veiklos naudą kuriant korupcijai atsparią aplinką. Taip pat primintina, kad įgyvendinus vieną ar kitą paminėtą priemonę ar veiklą būtina išanalizuoti gautus rezultatus ir priemonės ar veiklos veiksmingumą kuriant korupcijai atsparią aplinką viešojo sektoriaus subjekte. Taip pat rekomenduojama viešinti šias vykdomas priemones ar veiklas viešojo sektoriaus subjekto interneto svetainėje skyriuje „Korupcijos prevencija“.

7 Korupcijai atsparios aplinkos kūrimo priemonių įgyvendinimo viešinimas

Viešojo sektoriaus subjektui, siekiančiam puoselėti skaidrumą ir užtikrinti atskaitingumą visuomenei, galimybę teikti siūlymus dėl vykdomos veiklos, svarbu viešinti informaciją apie veiklą, prisidedančią prie šių tikslų. Viešojo sektoriaus subjekto internetinėje svetainėje bendra informacija, susijusi su korupcijai atsparios aplinkos kūrimu, viešinama skyriuje „Korupcijos prevencija“, o informacija, susijusi su vidiniu kanalu, viešinama skyriuje „Pranešėjų apsauga“.

Skyriuje „Korupcijos prevencija“ skelbiama informacija:

1. apie korupcijai atsparios aplinkos kūrimo priemonių įgyvendinimą:

- ***1.1.*** korupcijos rizikos valdymo tobulinimo veiksmus (pvz., Valstybinės akreditavimo sveikatos priežiūros veiklai tarnybos korupcijos rizikos valdymo vertinimo tobulinimo veiksmai; Kauno miesto savivaldybės administracijos Rekomendacijų, pateiktų korupcijos rizikos valdymo Kauno miesto savivaldybės administracijoje vertinimo vidaus audito ataskaitoje, įgyvendinimo priemonių planas);
- ***1.2.*** nustatyto atsparumo korupcijai lygio rezultatą;
- ***1.3.*** sąrašą pareigybių, dėl kurių teikiamas prašymas STT pateikti informaciją apie asmenį (pvz., Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos ir jos valdymo sritims priskirtų institucijų ir įstaigų pareigybių, kurias siekiant eiti arba jas einant, teikiamas rašytinis prašymas Specialiųjų tyrimų tarnybai pateikti informaciją apie asmenį, sąrašas; Molėtų rajono savivaldybės administracijos sąrašas pareigybių, dėl kurių teikiamas prašymas specialiųjų tyrimų tarnybai pateikti informaciją apie šias pareigas siekiantį eiti asmenį);

1.4. atliktą teisės aktų projektų antikorupcinį vertinimą (pvz., Lošimų priežiūros tarnybos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos atlikti teisės aktų projektų antikorupciniai vertinimai; Valstybinės akreditavimo sveikatos priežiūros veiklai tarnybos atlikti teisės aktų projektų antikorupciniai vertinimai; Joniškio rajono savivaldybės administracijos atlikti teisės aktų projektų atlikti teisės aktų projektų antikorupciniai vertinimai);

1.5. įstaigos vadovo patvirtintą korupcijos prevencijos veiksmų planą ir jo įgyvendinimo rezultatus (pvz., Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2022 m. gruodžio 21 d. įsakymas Nr. A1-869 „Dėl Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos ir jai pavaldžių įstaigų korupcijos prevencijos 2023–2025 metų veiksmų plano patvirtinimo" ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos korupcijos rizikos valdymo ir skaidrumo didinimo 2020-2025 metų programos 2020 – 2022 metų priemonių plano įgyvendinimo ataskaita);

1.6. išvadą dėl korupcijos pasireiškimo tikimybės nustatymo ir numatytus bei atliktus veiksmus dėl nustatytų korupcijos rizikos veiksnių pašalinimo ar mažinimo ir pasiektus rezultatus (pvz., Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos prie Lietuvos Respublikos Aplinkos ministerijos Korupcijos pasireiškimo tikimybės nustatymo išvada);

2. apie per paskutinius 3 metus nustatytus korupcinio pobūdžio teisės pažeidimus, jų pobūdį ir skaičių (pvz., Muitinės departamento prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos paskelbta informacija apie nustatytus korupcinio pobūdžio teisės pažeidimus, atliktus veiksmus, teisinio poveikio priemones ir priemones padariniams šalinti);

3. apie STT atliktoje korupcijos rizikos analizėje nurodytų pasiūlymų įgyvendinimą, nesutikimo su pasiūlymais priežastis ir motyvus ir (arba) alternatyvias priemones, skirtas korupcijos rizikos analizės išvadoje nurodytiems korupcijos rizikos veiksniams pašalinti, KPĮ 6 straipsnyje nustatytais terminais (pvz., Aplinkos apsaugos agentūros STT atliktoje korupcijos rizikos analizėje nurodytų pasiūlymų įgyvendinimas; Jonavos rajono savivaldybės administracijos STT atliktoje korupcijos rizikos analizėje nurodytų pasiūlymų įgyvendinimas; Plungės rajono savivaldybės administracijos STT atliktoje korupcijos rizikos analizėje nurodytų pasiūlymų įgyvendinimas);

4. kur ir kaip pranešti apie korupciją (pvz., Lietuvos Respublikos ekonomikos ir inovacijų ministerijos teikiama informacija skyriuje „Kur ir kaip pranešti apie korupciją");

5. apie subjektą, atsakingą už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą įstaigoje (pvz., Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos informacija apie subjektą, atsakingą už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą; Elektrėnų savivaldybės administracijos informacija apie

subjektą, atsakingą už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą; Lietuvos respublikos konkurencijos tarybos informacija apie subjektą, atsakingą už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą);

6. apie pažangą kuriant korupcijai atsparią aplinką savo įstaigoje ir jai pavaldžiuose ir (ar) jų valdymo sričiai priskirtose įstaigose;
7. įstaigos iniciatyva kita informacija apie korupciją ir jos prevenciją, pavyzdžiui, apie vykdytas antikorupcinio švietimo paskaitas ar seminarus, kitus organizuotus mokymus darbuotojams korupcijai atsparios aplinkos kūrimo klausimais, įstaigos atliktas apklausas, antikorupcinio elgesio standartą, dovanų politiką ir t.t. (pvz., Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyboje prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos kita informacija apie korupcijos prevenciją; Mažeikių rajono savivaldybės administracijos kita informacija apie korupcijos prevenciją).

Skyriuje „Pranešėjų apsauga“ skelbiama informacija apie:

- asmenis, galinčius teikti informaciją apie pažeidimus;
- pranešimo pažeidimo formą, nustatytą Vidinių informacijos apie pažeidimus teikimo kanalų įdiegimo ir jų funkcionavimo užtikrinimo tvarkos aprašo priede;
- teikiamos informacijos apie pažeidimus galimus būdus (asmeniškai kompetentingam subjektui, paštu arba el. paštu, naudojantis interneto platformomis (internetu arba intranetu), telefonu „karštąja linija“ ir pan.);
- asmens, teikiančio informaciją apie pažeidimus, teises ir garantijas bei atsakomybės už informacijos atskleidimą netaikymą;
- asmens, pateikusio informaciją apie pažeidimą, teisines gynybos priemones, kuriomis saugoma nuo neigiamo poveikio priemonių;
- konfidencialių konsultacijų, kurios gali būti teikiamos asmenims, svarstantiems teikti ir pateikusiems informaciją apie pažeidimą, teikimo būdus;
- paskirtą kompetentingą subjektą, administruojantį vidinį kanalą ir jo kontaktus;
- informacijos apie pažeidimus teikimo ir nagrinėjimo įstaigos vidiniu kanalu procedūrą;
- statistinius duomenis apie vidinio kanalo veiksmingumą (kiek įstaigoje per vidinį kanalą pateikta informacijos apie pažeidimus, kiek informacijos išnagrinėta, kiek jos perduota nagrinėti kompetentingai institucijai);
- kasmet skiriamų resursų vidiniam kanalui palaikyti skaičių;
- nuorodą į aktualią PAĮ ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų redakciją;
- kitą aktualią informaciją, susijusią su informacijos apie pažeidimus teikimu ir nagrinėjimu įstaigoje.

Atkreiptinas dėmesys, kad viešojo sektoriaus subjekto interneto svetainėje skyriai „Korupcijos prevencija“ ir „Pranešėjų apsauga“ turi būti skelbiami matomoje visuomenei prieinamoje vietoje, atskirti vienas nuo kito bei juose skelbiama informacija turi būti aktuali ir teisiškai galiojanti bei atnaujinama pagal keitimosi periodiškumą (bet ne rečiau kaip kas 3 mėnesius).

AKTUALŪS TEISĖS AKTAI:

- KPĮ 6 straipsnio „Korupcijos rizikos analizė“ 9 dalis, 10 straipsnio „KPT nustatymas“ 4 ir 5 dalys, 11 straipsnio „Korupcijos rizikos valdymo vertinimas“ 3 dalis, 12 straipsnio „Atsparumo korupcijai lygio nustatymas“ 4 dalis, 17 straipsnio „Informacijos apie asmenį, siekiantį eiti arba einantį pareigas, pateikimo tvarka“ 5 dalis, 21 straipsnio „Savarankiškos įstaigos“ 1 dalies 5 punktas, 23 straipsnio „Viešojo ir privataus sektorių subjektų teisės ir pareigos“ 2 dalies 6 punktas;
- Bendrųjų reikalavimų valstybės ir savivaldybės institucijų ir įstaigų interneto svetainėms ir mobiliosioms programoms aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. balandžio 18 d. nutarimu Nr. 480.

KORUPCIJAI ATSPARIOS APLINKOS KŪRIMO PRIEMONIŲ ĮGYVENDINIMO VIEŠINIMO PAVYZDŽIAI:

- Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba – skyrius „Korupcijos prevencija“;
- Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija – skyrius „Korupcijos prevencija“;
- Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos: skyrius „Korupcijos prevencija“, skyrius „Pranešėjų apsauga“;
- Ukmergės ligoninė – skyrius „Korupcijos prevencija““;
- Kaišiadorių rajono savivaldybė: skyrius „Korupcijos prevencija“, skyrius „Pranešėjų apsauga“;
- Akmenės rajono savivaldybė: skyrius „Korupcijos prevencija“, skyrius „Pranešėjų apsauga“;
- Molėtų rajono savivaldybė – skyrius „Pranešėjų apsauga“;
- Lietuvos Respublikos Seimas – skyrius „Pranešėjų apsauga“.

8 STT metodinės pagalbos teikimas korupcijai atsparios aplinkos kūrimo klausimais

STT, siekdama padėti viešojo sektoriaus subjektams kurti korupcijai atsparią aplinką, vadovaudamasi KPĮ nuostatomis, metodiškai vadovauja ir teikia pagalbą korupcijai atsparios aplinkos kūrimo ir konkrečių korupcijai atsparios aplinkos kūrimo priemonių taikymo klausimais:

1. personalo patikimumo užtikrinimo klausimais: https://www.stt.lt/asmenu-patikrinimas/informacijos-apie-asmeni-pateikimas/papildoma-informacija-ir-konsultacija/7509;
2. antikorupcinio sąmoningumo didinimo veiklų (antikorupcinio švietimo paskaitų ar seminarų) klausimais[26]: https://www.stt.lt/antikorupcinio-samoningumo-didinimas/kontaktai/7495;
3. korupcijos prevencijos priemonių įgyvendinimo klausimais:

    3.1. teisės aktų ar jų projektų antikorupcinio vertinimo klausimais (išskyrus antikorupcinio vertinimo pažymų pildymą) konsultuoja STT Korupcijos prevencijos valdybos Antikorupcinio vertinimo skyriaus pareigūnai. STT taip pat gali priimti sprendimą atlikti teisės akto ar jo projekto antikorupcinį vertinimą, atsižvelgdama į viešojo sektoriaus subjekto prašymą ar pateiktą informaciją apie su galiojančiais norminiais teisės aktais ar jų projektais susijusius korupcijos rizikos veiksnius;

    3.2. korupcijos prevencijos veiksmų planų rengimo ir korupcijos pasireiškimo tikimybės nustatymo klausimais konsultuoja Korupcijos prevencijos valdybos Korupcijos rizikos skyriaus pareigūnai;

    3.3. antikorupcinės aplinkos kūrimo viešojo sektoriaus subjektuose klausimais konsultuoja Korupcijos prevencijos valdybos Koordinavimo ir stebėsenos skyriaus pareigūnai.

Atkreiptinas dėmesys, kad už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą atsakingi subjektai gali gilinti žinias ir kompetencijas korupcijos prevencijos srityje, be kitų būdų, susipažindami ir su:

- metodinės pagalbos renginių medžiaga STT interneto svetainėje skyriuje „Korupcijos prevencija“: https://www.stt.lt/korupcijos-prevencija/mokomoji-ir-metodine-medziaga/metodine-pagalba/7617;

26 Daugiau informacijos pateikiama Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos antikorupcinio sąmoningumo didinimo veiklų organizavimo tvarkos apraše.

- STT korupcijos rizikos analizių rezultatais: https://www.stt.lt/korupcijos-prevencija/korupcijos-rizikos-analizes/atliktos-korupcijos-rizikos-analizes/7471 ir su teisės aktuose ar jų projektuose nustatytais teisinio reguliavimo trūkumais- LRS TAIS paieškos formoje nurodant rūšį „Antikorupcinio vertinimo išvada“, įstaigą „Specialiųjų tyrimo tarnyba“ bei žodžius tekste, pvz., „savivaldybė“: https://e-seimas.lrs.lt/portal/documentSearch/lt;
- iniciatyvos „Skaidrumo akademija“ renginių įrašais ir medžiaga: https://skaidrumoakademija.lt/gerosios-praktikos/.